

Az Aranyosi Aranyossy család.

Komáromvármegye egyik régi birtokos nemes családja, mely már a mohácsi vész előtt, a középkorban szerepet visz.¹ *Aranyos* községről nevezi magát, hol adomány-birtoka volt. A család okleveles nyoma 1290-ig megy vissza.² 1437-ben Aranyosi Péter fia, Tamás említettik: kinek felesége kistoni (kistanyi) Lökös Mátyás leánya, Erzsébet volt. Ennek az Erzsébetnek fitestvérei: kistoni Lökös János és Dániel jelentik a győri káptalan előtt, hogy Aranyosi Tamástól fogott birák egyeztetésére 3½ arany forintot kaptak és ezzel nekik eleget tett.³

Harminc évvel, utóbb 1467-ben nemes Aranyosi Kálmán a pannonhalmi konvent előtt kijelenti, hogy aranyosi részbirtokát 11 arany forintért zálogba vetette Aranyosi Andrásnak, Imre fiának, Aranyosi Miklósnak, Máténak, Zsigmondnak, Tamás fiának, (kiről az előbb említett okirat szól), Aranyosi Imrének, Mihálynak, János fiának, Lászlónak és Gergelynek, Jakab fiának, Jánosnak, Orbán fiának és Aranyosi Barnabásnak, Antal fiának. Az ily terebélyes családja tehát jóval korábbi eredetű és nemessége bizonyára az Árpádok idejére nyúlik vissza. Mint említettük, ősi fészke a komárommegyei Aranyos volt, hol bizonyos megszakítással évzázadokon át megtaláljuk a családot.

Innen költözik át a család Pozsonyvármegyébe, hol több tagjával találkozunk az idők rendjén. Donációkat nyernek a mohácsi vész utáni időkben és a későbbi királyoktól is, az utolsót 1738-ban.

A családi levéltár első okirata 1538-ból őrzi egy királyi adomány emlékét. Az érdekes okirat Prágában 1538. feb. 14-én (in festo divi Valentini martiris) kelt,⁴ melyben Aranyossy László (Nobilis Ladislai literati de Aranyas) részére Komárom városában házat és kuriát

adományoz, amely ház Mohy András és Izsák Gergely szomszédok közt feküdt. A házat és telket minden adótól és szolgáltatástól mentesíti azzal a kikötéssel, hogyha azt László vagy maradékai eladnák, ismét adótárggyá válik és kiváltságai elenyésznek. Az adományt Kerecseni Zalay János Komáromvármegye főispánja⁵ eszközli ki Aranyossy László részére. Az oklevél meghagyja Komárom vármegye fő- és alispánjainak, szolgabiráinak és adószedőinek, Zsófia úrnőnek és Harduch várparancsnoknak, kiknek kezén volt az idő szerint Komárom vár és város (apud quorum in manus nunc Arx et oppidum nrum Komaron habetur), hogy Aranyossy háza és kuriája milyen kiváltságokat élvez, minden adó és szolgáltatástól mentes.

Újlaky Ferenc egri püspök és királyi helytartó 1553-ban az aranyosi teleki jószágot adományozza Lászlónak és Kristófnak; zovádi Lipóth Miklós a statutióknak ellene mond.⁶

A győri káptalan előtt 1577-ben özvegy Pethe Kelemenné, néhai Aranyossy Gergely (Orsolya leányától született) unokája aranyosi kuriáját Czina Andrásnak, Komárommegye szolgabirájának és fiainak felvallja 58 magyar forintért.⁷ Ugyanez esztendőben Aranyossy Tamás aranyosi kuriáját eladja Czina Andrásnak, mert ezen az áron szabadult meg a török fogságból.

A pozsonyi káptalan előtt 1579-ben osztzkodnak a peres aranyosi birtokon Aranyossy János, László fia és másik János, Kristóf fia zovádi Lipóth Mátéval.⁸ Ez utóbbi egy év mulva eladja birtokát Aranyossy Jánosnak a pozsonyi káptalan előtt.

A győri káptalan előtt 1582. évben kelt örökfelvallás szerint Aranyossy János komáromi házat 150 forintért eladja a hozzátartozó kertet együtt Zamaria de Speciacasa Ferdinánd érsekújvári és veszprémi kapitánynak, a komáromi vár későbbi parancsnokának. Ugyanekkor aranyosi 50 hold birtokát is elzálogosítja Zamaria

¹) V. ö. Csánki Dezső: Magyarország történelmi földrajza a Hunyadiak korában III 519. l.

²) Magyarország vármegyéi és városai: Komáromvármegye 5:9 l.

³) Pannonhalmi hiteles helyi levéltár 58. sz.

⁴) U. o. 68. sz. Sörös Pongrác barátom, a rend főlevéltárnoka szives közléséből

⁵) A helyenként nedvességtől átítatott és elmosódott szövegű oklevél, melynek függő pecsétje hiányzik. eredetije dr. Aranyossy László komáromi ügyvéd birtokában. Másolata a komáromi muzeum levéltárában.

⁶) Nevét csak ebből az oklevélből ismerjük.

⁷) Komáromym. levéltára. Vegyes perek 4. l. 11.

⁸) U. o. l. 11.

⁹) U. o.

Ferdinándnak.¹⁰ 1585-ben ezt a birtokát ugyan-
csak Zamaria javára leköti a győri káptalan
előtt.¹¹

1582-ben Radecius (Radez) István egri
püspök és királyi helytartó a távollevő király
nevében Aranyossy László és Jánosnak, néhai
László fiának (Araniassy de Aranyas) a teleki
szántó föld birtokot adományozta Aranyos köz-
ség mellett; Zovádi Lipóth Máté, néhai Miklós
fia is részes a donációban.¹² Ez a János és
László az 1538-ban donációt nyert László fiai.

A család aranyosi birtokában él pár év-
tizedig; Komáromvármegye legrégebbi nemesi
összeírása (1623)¹³ Komárom városában az
Aranyossy családot, Alsó-Aranyos községben
Aranyossy Mártont említi.

1628-ban László, János testvére a pozsonyi
káptalan előtt aranyosi részirtokát vejenek,
nemes Keszey Gergelynek, Éva leánya férjének
átadja azzal a kikötéssel, hogy azt néhai Szily
Lőrinc, Komárommegye jegyzője özvegyétől
váltsa ki és neki a jövedelem tizedét kiszol-
gáltassa.¹⁴

Komárommegyei és speciálisan Komárom
városi birtoklásának van még egy, az 1538-i
donációt megelőző adata. Ez az oklevél 1508-
ban Ferenc hitvalló ünnepe előtti másodnapon
kelt, melyben a pannonhalmi konvent előtt
ócsai Aranyossy Benedek (Benedictus Aranyas
de Olcha) felesége Ilona, Ambrus és János fiai
valamint vérrokonai Máté és Egyed részéről
is Komáromban levő házat nagymegyeri Keék
János és fiai Márton, Antal és Balázs és leányai
részére felvallja.¹⁵

Komárommegyében, mint említettük Ara-
nyoson székel a család az ősi birtokon. Egyik
tagját, Tamást, említi a Pozsonyban 1570.
április 20-án kelt oklevél, mely az ócsai Nagy
család statutióját rendeli el.¹⁶ Az 1582. évi
aranyosi donációról megemlékeztünk.

1614-ben már zavarhatták birtoklásában,
mert Mátyás főherceg Aranyossy László, György
és István összes javait királyi védelem alá

¹⁰) Komáromvárm. levéltára. Vegyes perek. 4. I. 9.

¹¹) U. o.

¹²) Eredetije dr. Aranyossy Lászlónál

¹³) Közgyűlési jegyzőkönyv. I. kötet 262. l.

¹⁴) Komáromvárm. levéltára. Vegyes perek 4. I. 9.

¹⁵) Komáromvármegye levéltára. Régi perek 63.

III. 5.

¹⁶) Ugyanott.

helyezi.¹⁷ 1631-ben Laky János viceispán osz-
tályt tesz Aranyossy János maradékai és László
közt. A XVII. század végén már a család egy
tagja sincs Komárommegyében. Egy 1691. évi
donáció néhai Aranyossy Pál elhagyott kuriá-
járól intézkedik.¹⁸

Egy 1581-ben kelt donáció szerint¹⁹ Ara-
nyossy Györgynek magvaszakadt; később a
család aranyosi birtokát elzalogosítja és Pozsony-
megyébe költözik. Ezt egy 1713-ban kelt örök-
felvallásból tudjuk meg, amelyben nemes Nem-
sovai Imréné hitestársa, Aranyossy Kata asszony,
kinek — apja Pál, nagyapja Ferenc, — aranyosi
nemesi zálogos curiáját és a teleki földekből
reá eső jussát (8 holdat) özvegy Hollósy Ádámné,
született Czakó Zsuzsánna asszonyra, Ádám,
Ferenc és Imre fiaira ruházza.²⁰ Nemsovai Im-
réné Aranyossy Kata felvállását azonban meg-
támadta a rokonság és 1717-ben vizsgálat indul
meg ez ügyben. Ebből viszont kiderül, hogy
az aranyosi birtokot még László, az 1582. évi ado-
mány szerzője zálogosította el.²¹ Ez oklevelek-
ből a következő nemzedékrend készül:

I. Aranyossy László (literatus) de Aranyas (1538)

Kata Ilona	László Mihály János Gergely
	↓
	György
	↓
	Mihály
	↓
	Miklós (Nagylúcse) 1717

1751-ben is huzódik még a per, melyet
az Alsóaranyoson lakó Imre és Mihály, Miklós
fiai folytatnak a Hollósy örökösök ellen.²² Meg-
járja a megye törvényszékét, a pozsonyi kir.
táblát, az országbirót és végső fórumként a
királyné elé kerül a pör. 1752-ben barátságos
egyezséget kötnek a pörlekedő felek. Aranyossy
Mihály (Nagylúcse) köti meg Imre és néhai
Pál testvérei, illetve ennek örökösei nevében.
Az ősi alsóaranyosi teleki jószág visszakerül
körülbelül másfél évszázad után az Aranyossy
kézre.²³ 1756-ban pedig ezer forinton vissza-

¹⁷) Komáromvárm. levélt. Vegyes perek 4. I. 9.

¹⁸) U. o. 4. I. 11.

¹⁹) Fényes Elek: Komáromvármegye leirása 96. l.

²⁰) Komárom várm. levélt. civ. perek. U. o. 63.
XI. 13.

²¹) U. o. 64. III. 5.

²²) U. o. 66. III. 43. és 66. V. 15, 24, 35, 56.

²³) U. o. 66. VI. 10.

váltja az Aranyossy család nevében a nevezett Mihály a család tót-örkényi, újteleki, vidaházai alsóaranyosi és böki birtokait a nemes Hollósy Somogyi Ádám, Ferenc és Imre testvérektől.²⁴

Komárommegyében a régebbi nemesiösszeírásokban szerepelnek a család tagjai közül 1623-ban Komárom városában az Aranyossy család, Aranyoson: Aranyossy Márton. Ez után hosszú szünet áll be.

Egy 1743-ban készült genealogia szerint Aranyossy Kristóf Pozsonymegye alispánja volt és 1579-ben Pál fia született, aki utóbb a királyi kancellárián jegyzői tisztséget viselt.

A XVI-ik évszázadban még egy donációt nyer a család 1585 ápr. 10-én és pedig Aranyossy Pál de Aranyas 6 scssióra Nagylégen, Pozsonyvármegyében.²⁵ Pozsonyvármegyében már korábban is találunk a családnak okleveles emlékeire²⁶: így 1582-ben Nagylúcsén, hol László és Mihály lakik²⁷ s amely helyen azután szinte három évszázadon át birtokol a család.

1612-ben László, László fia meginteti Pálffy István pozsonyi gróf utján Szerdahelyi Dersffy Istvánt a kölesön adott 40 magyar forintért (melyért egy egész nagylúcei kúriát vett zálogba Aranyossy Lászlónak).²⁸ Ugyanez a László tiltakozást jelent be a vármegyén Czobor Imre földesúr és provizora ellen, kik bizonyos nagylúcei földeket akarnak tőle foglalni.* 1666-ban Mihály és Ferenc donációt nyernek Nagylúcsén.²⁹ 1683-ban Aranyossy Ilona eltiltja három nőtestvérét nagylúcei részjószága eladása ellen.³⁰

Az említett nagylégi donációt III. Ferdinánd 1638-ban megerősíti a család kívánságára.

A nagylúcei birtokon él, mondhatnók, a család zöme, mely időnként ágakat bocsát ki magából. A pozsonyvármegyei nemesség vizsgálatok rendjén,³¹ 1671—1673. években Mihály és János, 1723—1732. években idősb és ifjabb Miklós, László, György, Mihály Ferenc, János

²⁴) U. o. 66. VI. 23.

²⁵) Pozsonyi társaskáptalan levéltára. 4. III. 6. és 7.

²⁶) Mindezeket a pozsonyi adatokat Spalovszki Gyula barátom és levéltáros kollégám szíves közlése után idézem.

²⁷) U. o. 4. 28. 29.

²⁸) Komáromvárm. levélt. Vegyes perek 4. I. 11.

²⁹) Pozsonyvárm. közgy. jkve. 1615. pag. 5.

³⁰) Komáromvárm. levélt. Vegyes perek 4. I. 11.

³¹) Pozsonyvárm. közgy. jkve. 1683. pag. 167.

³²) Pozsonyvármegye levéltára. Nemesség vizsgálati iratok

és Imre, 1755—1757-ben Imre, Mihály, Gábor és János nemességét találja rendben, akik mindannyian nagylúcei lakosok. Kisfalud községben (szintén Pozsonymegyében) találjuk Pált (1725), majd Pált és Ferencet (1755).

Nemesi bizonyágleveleket ad Pozsonyvármegye: Aranyossy Pálnak 1738-ban Aranyossy András fiainak, Istvánnak (István és Gergely fiaival együtt) Mihálynak, Mihály fiával és Imrének (Györmegye) 1756-ban.*)

1738-ban a Kisfaludon lakó Pál, Miklós fia és Mihály unokája nyer bizonyáglevelet, 1739-ben: Imre, Mihály és Gábor, 1756-ban pedig István, Mihály és Imre Pozsonyvármegye rendeitől.

Ez utóbbiakban a következő nemzedékrendet találjuk:

I.	György			Miklós (Nagylúce) ki az I. táblán		
	András			Pál	Imre	Mihály
	István	Mihály	Imre	(Kisfalud)	(Alsóaranyos)	

A család pozsonymegyei lakóhelyei: Kisfalud, 1725, Kisfalud, Nagylúce (1752 és 1755), mint ez a vármegyei összeírásokból megállapítható. A pozsonyi társaskáptalan azonban több okiratot őriz az Aranyossyak egyéb pozsonymegyei birtoklásáról. Az Aranyossy családot két községről (de Gomba, de Ortva) is írják a XVII. századbéli oklevelek.

Ezek közül az első gombai Aranyossy Pálnak a gombai birtokba való bevezetéséről tesz tanuságot 1687-ből.³¹ László és György 1723-ban a nadasdi birtokkal kapcsolatban említettnek.³² Egy oklevél a család kisfaludi birtokáról szól,³³ melynek donációját Pál, az élő komáromi ág őse nyeri III. Károlytól 1718-ban érdemei jutalmául.³⁴

Az ortvai Aranyossyak közül Benedek és Ilona nevei maradtak ránk.

Aranyossy Pál és Bálint,³⁵ Imre és János,³⁶ Erzsébet és Ilona³⁷ neveivel találkozunk még különféle ügyekkel kapcsolatban több más későbbi a családra vonatkozó ügyirat mellett.³⁸

* Pozsonyvárm. közgy. jkönyvei. 1738. cvi 81 és 1756. évi 347. l.

³¹) Pozsonyi társaskáptalan levéltára 2. VI. 23. (1687.) 2. VI. 25. (1746).

³²) U. o. 4. I. 6. (1723).

³³) U. o. 3. II. 18. (1739) és II. 20. (1755).

³⁴) Eredetije hártypapíron, fatokba zárt, ép, függő pecséttel dr. Aranyossy László birtokában.

³⁵) Pozsonyi társaskáptalan levéltára. 17. I. 3.

³⁶) U. o. 18. III. 25.

³⁷) U. o. 36. III. 27.

³⁸) U. o. 66. II. 33. 67. IV. 13. 67. VIII. 32.

Nagymagyar községben 1720-ban említi a családot egy oklevél, hol Kristóf és Mihály szerepelnek.³⁹

Pozsonyvármegye 1840. évi összeírásában a következő Aranyosyok szerepelnek: Miklós özvegye, Puha Júlia, Kisfaludon; Ferenc, Nagybudafán; Gergely, László, István, József özvegye, Vendel, Ferenc és János Nagylúcsén; István, Ferenc és János Nadasdon; János és Mihály Etrekarcsán.

Említettük, hogy a család egyik ága Győr-vármegyébe szakadt. Ez György ki a XVIII. század elején költözik Kisbajcsra András fiával. Ez a György egy Győrben 1711 június 4-én kelt okirat szerint elzalogosítja hat darab nagylucei szántó földjét vejének Nemes Katona Ferencnek (Ilona leánya urának) 30 évre 30 forintért. A Csukár-Pakán 1752 január 22-én kelt osztályos egyezség szerint pedig az említett György András fiától származó unokái: István, Mihály és Imre kisbajcsi lakosok osztognak Miklós maradékaival Imre és Mihály nagylucei lakosokkal.*) Pozsonyvármegye 1756 évi bizonyosglevele szerint Aranyosy István, Mihály és Imre Kisbajcsra, Győrme gyében laknak. Itt megyei tisztségekre is emelkednek a család tagjai, így Imre esküdt (1755) majd szolgabíró (1777), István esküdt, majd számvevő (1786).⁴⁰

Az 1845. évi összeírások Aranyosy Ferencet említik (Győrváros), továbbá: János, László és Vendel nagylucei lakosokat, akik nyárasdi birtokosok.⁴¹ 1842-ben Bácsán Aranyosy Ferencet találjuk, Kálmán fiával. A család ma is birtokos Mindszent pusztán.

Az 1754 55. évi országos összeírás csak Győr és Pozsonymegyében talál Aranyosyokat.⁴² (Győrme gyében: Imre, István, Mihály és Ferenc; Pozsonymegyében: Pál, Ferenc, Imre, Mihály, Gábor, János).

A XVIII. sz. közepétől fogva azután sürübben találkozunk a család tagjaival Komáromme gyében. 1752 után Ontopai Siskovics Antal

³⁹) U. o. 4. V. 12

^{*}) Pozsonyvárm. levélt. Nemességi iratok. A. XIII. 17.

⁴⁰) Magyarország vármegyéi. Győrme gyé 426. l.

⁴¹) Kiss Ferenc kartársam, Győrme gyé főlevéltárosa közlése után.

⁴²) Dr. Illéssy János. Az 1754 55. évi országos nemesi összeírás 39. és 78. l.

és József, mint Ontopa urai tiltakoznak az Aranyosyok birtoklása, jelesen Imre és Mihályé ellen.⁴³ 1784-ben Pált, néhai Ferenc (Kisfalud) fitestvérét megint a vármegye. Így Pál 1806-ban a vármegye csallóközi járásának szolgabírájává lesz, 1817-ben központi biztos (szolgabírói rangban), 1847-ben esküdt, 1848-ban szolgabíró. Fia, Dénes tatai főszolgabíró, testvéröccse, László, ügyvéd, a Király József alapítvány ügyésze; ennek fia dr. Aranyosy László ügyvéd, a Király alapítvány ügyésze, vármegyei bizottsági tag, leánya Margit, Asztalos Béla vármegyei főjegyző felesége, Endre, tanuló. Az élő komáromi ág nemzedékrendje:

III. Pál ki a II. táblán

Pál

|
Pál

szolgabíró, majd ügyész

Hoppel József

Dénes szolgabíró

Csejtey Johanna

László ügyvéd 1850--1905.

1. Weninger
Jozefa

2. Füstér Ilona

Margit	László	Imre	Miklós	Pál	Endre
Asztalos Béláné	ügyvéd,	†	†	†	tanuló
alap ügyész.	1888	1884.	1885.		

Komáromme gyében Aranyos községben 1789-ben Aranyosy Pál és Imre, 1794-ben ugyanezek, 1798-ban Pál, ifjabb Imre, Gergely, Ignác, Sándor, Imre és János fiaival, továbbá József, Gergely, Elek és Mihály szerepelnek; 1809-ben az insurrekció összeírásában Sándor és Pál vannak felvéve. 1820-ban Pál szolgabíró: Zsigmond, Tamás, Gáspár, Dénes, Vince fiaival, továbbá Imre, Sándor, Gergely, Ignác, János; 1828-ban ugyanezek Gergely és Ignác kivételével; 1832-ben Pál fiai: Zsigmond (katona) Tamás, Gáspár, Dénes, továbbá: János fia András, Sándor özvegye, Kósa Juliánna Vendel fiával, Imre és Gergely (Nagylúcsé); 1847-ben: Aranyosy Zsigmond, Dénes megyei esküdt, Dénes és György kiskoru fiaival és Gáspár; Gergely: (Nagylúcsé): fiai Ferenc Pozsonyvármegye esküdtje és László, továbbá Vendel és János szintén Nagylúcsén; Ferenc és István Győrme gyében.

⁴³) Komáromvárm. levéltára. Magánjogi iratok. 147. XVI 1.

Szólni kell még az Aranyossy család címeréről. A komáromi ág kétféle címet használt. Így Ferenc, Komáromvármegye alügyésze 1774-ben kelt címeres pecsétjének⁴⁴ pajzsában hátsó lábain egyenesen álló oroszlánt látunk, mely jobbában kivont szablyát tart. A sisak disze könyöklő, kivont kardot tartó kar, két oldalán F. A. kezdőbetűk. (Egy 1776-ban kelt másik pecsétje teljesen más, négy részre osztott pajzs, ez semmiesetre se az Aranyossyak címere és rendes pecsétnyomója híján kerülhetett az okiratra.)⁴⁵ Pál, aki szolgabíró volt 1820-ban az elől leírt címet használja; két évvel utóbb pedig egész új címet látunk neve előtt, amelynek ovális pajzsmezején bástya áll, ennek nyitott kapujából könyöklő és egyenes kardot tartó kar nyulik ki. A bástya talapzatán három csillag van elhelyezve. A pajzsnak sisak disze nincs, három csucsban végződik, mely hullámvonalat határol, felette a körirat a család jel-

⁴⁴) Komáromvármegye levéltára. Nemességvitató perek 137. II. 8

⁴⁵) U. o.

mondata: Praemia laudant. Nem áll módunkban eldönteni ez újabb címer eredetét, mely semmiesetre se régebbi eredetű a XIX. sz. első évtizedeinél.

Siebmacher egyik címet se közli. A most megjelent Magyarország Címeres Könyve I. kötete ellenben három címer változatot közöl, köztük az itt leírt kettőt.⁴⁶

Nagy Iván munkájában az Aranyossy családról egy mondatban emlékezik meg,⁴⁷ nyilván adat közlés híján.

Aranyossy család él még Abaujban és Szepesben, nőtagjai említve a Vecsey és gróf Csáky család ősfáin.⁴⁸ A kapcsolatnak az aranyosi Aranyossyakkal okleveles nyomát eddigelé nem találtuk. A forbászi Aranyossy család 1835-ben kapott nemességet.⁴⁹ E család Zemplénben él.

⁴⁶) Magyarország Címeres Könyve I. 18 l. és 32 tábla

⁴⁷) Nagy Iván Magyarország családai I. 64.

⁴⁸) Turul VII. IX. 38.

⁴⁹) Illéssy-Pettkó: Királyi könyvek. 18 l.

Az Aranyosi Aranyossy család komáromi ágának nemzedékrendje.

Első oklevélben említett nyoma a családnak 1290-ben található.

Aranyossy László (Literatus) de Aranyos 1538 don
Előtejedő Keresztes Ilona

Kata	Ilona	II. László (1614)	Mihály	János	Gergely		
	III. László	György	István				
		Kovácsy Zsuzsanna					
		Mihály don. (1656)					
	György	Miklós (Nagylucse) 1717.					
Ilona	András	Pál (1755)	Imre (1755)	Mihály (1755)			
Katona Ferencné		(Kisfalud)	Györmege	(Aranyos)			
			szolgabirája				
István (1756)	Mihály (1756)	Imre (1756)	II. Pál	Mihály			
István Gergely		(Kisbajcs)					
		Györm.	III. Pál (Aranyos)				
			szolgabíró (1806)				
Zsigmond, (1820)	Tamás, (1820)	Gáspár, (1820)	Dénes szolgabíró, (1820)	Vince (1820)			
			Csejtey Johanna				
Johanna	Dénes	György	IV. László	Klementina	Borbála	Kornélia	Evelin
Alsóborsai Csorba	főszolgabíró	Bognár	1850-1905.	Bajnai Both	Csányi Csányi	Jaszenovai	Menzel József
Józsefné	Borsodi Latinovics	Ida	1. Weninger Jozefa	Józsefné	Jánosné	Csaplovits	százados neje
	Kornélia		2. Füstér Ilona			Józsefné	
	Margit	V. László	Imre	Miklós	Pál	Endre	
	Asztalos Béláné	ügyvéd,	†	†	†	tanuló	
		alapítv. ügyész	1888.	1884.	1885.		

Dr. Alapi Gyula.

Nemesség igazolás Nyitra vármegyében 1754/55-ben.

Ebergényi. Ebergényi János Szottinafalván nemességét igazolandó bemutatta Sopronvármegyének 1755 január 7-én Nemeskéren tartott közgyűléséből Ebergényi János, Miklós fia, János fia részére kiadott nemesi bizonyáglevelét, amely szerint az Ebergényi család Sopron vármegyének régi kétségtelen nemes birtokos családjai közé tartozik. Nyitra vármegyében is kétségtelen nemesnek ismerték el. II. 651. VII. 19. és VII. 73.

Egry. Egry András Verbón, fia András, féltestvére István bemutatta II. Mátyás királynak Prágában 1616 augusztus 1-én kelt Egry másképp Kányay, Márton nővérei Kányay Ilona és Katalin részére, kik az előtt is nemesek voltak, adományozott és 1619. évben Győr vármegyében kihirdetett címeres nemesítő levelét. A nemeslevél szerző Mártonnak a fia János, akinek fia ismét János, ennek fia András, ennek fia a nemességigazolók András és István, a mit a B. C. és D. alatti okmányokkal igazol. A B. alatti okmány szerint Fél (Csallóköz) község birái és esküdtjei 1673 szeptember 1-én igazolják, hogy Nemzetes Egry János, bátyjával Olenik Jánossal együtt Bazin sz. kir. városba telepedett le, anyja Olenik Dorottya, atyja Egry János, öreg atyja Egry Márton „ki még érsek urnak Iberhardy Józsefban Tisztviselő is sok ideik volt“ és kéri Bazin város tanácsát, hogy őt polgárai közé vegye föl, a C. alatti ayakönyvi kivonat szerint *Egry András* született 1695 március 15-én Bazinban Egry János és N. Erzsébet szülöktől, a D. alatti kivonat szerint *Egry István* 1727 december 20-án és *Egry András* 1730 május 13-án születtek Verbón Egry András és Liszy Ilonától. Leszármazásukat és kétségtelen nemességüket Nyitra vármegye elismerte. I. 401. és III. 344. A család cimere: Négy mezőre osztott pajzs, alulról a pajzs közepéig kúp alakban emelkedő kék pólya, abban zöld halom látszik arany koronával és fekete kereszttel, a pajzs felső jobb részében csőrében zöld gallyat tartó fehér galamb áll, fekete kereszttel, a bal fehérmezőben három nyíl látszik, felső bal biborszínű mezőben fehér lilium, alsó jobb biborszínű mezőben fehér rózsza látható, nyílt sisak feletti

koronából növény vadász jobb kezében három nyilat tart, bal kezét csipőjére támasztja, foszlányok: ezüst bibor, arany kék.

Egyed. Egyed János, Mihálynak a fia, Érsekújvárott, fiai: János Aradmegyében, Mihály Esztergom vármegyében, Márton és István Nyitra vármegyében bemutatta Nyitra vármegyének 1617. évi testimoniálisát, mely szerint Egyed Gallus bemutatta az ősei részére II. Rudolf király által adományozott címeres nemesítő levelét (datum nincs közölve), aminek alapján Egyed Gallus, gyermekei ifjabb István, Mihály, Márton, Ilona, Katalin és Erzsébet, továbbá János, néhai testvéreinek, Mihálynak a fia, Nyitra vármegye kétségtelen nemesei közé felvételtek; hogy az 1617. évi testimoniálisban említett ifj. Mihálynak a fia János, igazolja ezen Jánosnak Tardoskedden 1706 július 21-én kelt végrendelete, melyből kitűnik, hogy neje Szabó Erzsébet, gyermekei János és Éva. A nemeslevél birtoklása és a 60 év előtti nemesi összeírás alapján nemességük elismertetett. I. 141. és V. 108.

Eliásy. Eliásy Pál, Györgynek a fia, Komjáthon kétségtelen nemes, mivel tudvalevő dolog, hogy III. (VI.) Károlytól címeres nemesítő levelet kapott, melyet Nyitra vármegyében hirdettek ki. V. 169. A család nemes levele másolatban Nobil. Fasc: III. No. 216. alatt. Kapták Eliásy János György, kinek az ősei és ő maga is hadi erényekben tündököltek, neje Vranovics Éva és fia Bécsben 1717 július 14-én, amelyet Nyitra vármegyének Uj-Galgócon 1717 október 25-én tartott közgyűlésében hirdettek ki. A család cimere: Kékszinű pajzs alján zöld mező, amelynek kimagasló középső részén piros ujjú könyöklő kar nyugszik, kivont kardot tartva, a pajzs jobb oldala felé fordulva; nyílt sisak feletti koronán nyugvó kar, mint a pajzsalak; takarók: piros-ezüst, arany-kék.

Emödy. Emödy Mátyás, fia Mátyás, továbbá József Nyitra-Vicsápon, ős idők óta a nemesség folytonos használata, valamint Nyitra-Vicsápon és Felső Vásárdon lévő ősi birtokjoguk alapján kétségtelen nemesek II. 350. és IV. 2.

Eördögh. (Erdegh) Erdegh Mihály és test-

vére György, Broczkón, Pálnak a fiai és ezen Józsefnek a fiai: Pál, István, és György; nem különben említett Györgynek fiai: István, József, János, Imre és György régi nemesi összeírások alapján kétségtelenül nemesek. II. 633. és VII. 11.

Eördegh de Lászlófalva. Eördegh László fiai Antal, Péter és Eördegh Imre Alsó-Vásárdon, Alsó-Vásárdon és a turócmegyei Lászlófalván levő ősi birtokjoguk és a nemesség folytonos használata alapján kétségtelen nemesek. II. 352. és IV. 4.

Ernolth. (Ehrenhold) André Ernolth Ferenc Komjáthon, fiai János és Ferenc bemutatta Lipót királynak Bécsben 1696 augusztus 20-án kelt de Ernhold János Pál és András részére adományozott német nyelvű, nem publicált címeres nemes levelét. A tiszti ügyész kifogásolta, hogy a nemesítő levél nincs kihirdetve, de a vármegye tekintettel arra, hogy a nemesség igazolónak az atyja kapott nemes levelet és hogy ő maga a nemesség használatnak, nemességi jogainak használatában van, őt továbbra is meghagyta. A család címere: Piros színű pajzsban, két ezüst színű gerenda, mindkettőn hat ág, a pajzs közepén egy szivalaku kékszinű pajzsban arany korona, a száraz törzs fölött szájában olajfa ágat tartó fehér galamb áll, nyílt sisak felett arany korona, takarók balról kék-arany, jobbról piros-ezüst, arany koronával, amelyből két ökör szarv között, amelyek közül balról az alsó rész ezüst, a felső rész piros, jobbról az alsó rész kék, a felső rész ezüst színű, száraz törzsön csőrében olajágot tartó fehér galamb áll. V. 79. Armális másolat és latin fordítása: Documentorum Paria A. 264. I.

Ernyey de Felsőköröskény. Ernyey Zsigmond de Felső Köröskény, Ferenc fia, Ürményben, testvére Ádám, másik testvére Mihály Felső Köröskényben, fia István másik Istvánnak, említett Zsigmond és többiek unokatestvérének a fia Nagy Emőkén ősi birtok joguk alapján és mivel a legrégebb nemesi összeírásokban előfordulnak, kétségtelen nemesek. I. 5. és V. 162.

Ernyey. Ernyey Gábor Ferencnek a fia Gergelyfalván, fiai Joachim és József, testvére Lázár, Gergelyfalván ősi birtokjoga alapján kétségtelen nemes I. II. és V. 170.

Eskütt. Eskütt István, Györgynek a fia,

Mártonfalván, fiai János, Sándor és György és unokája említett az Jánostól Ferenc, a vármegye régi nemesi összeírásaiban előfordulván kétségtelen nemes.

Fabritius. Fabritius Pál Nemes-Jácon, fiai János, András, Mihály és József hivatkoznak a vármegye régi nemesi összeírásaira és ennek alapján akarják igazolni nemeségüket, de a tiszti ügyész ellenveti, hogy többen fordulnak elő a régi nemesi összeírásokban, ennél fogva igazolják ezek valamelyikétől való leszármazásukat. Az igazoló előadja, hogy ősei, nevezetesen nagyatyja, Pál megyei közhivatal viselt, amit a vármegye iratai is tanúsítanak, több ősi birtoka is volt, idők viszontagságai és az országban dúló belvillongások folytán az ő atyja életében elvesztek összes okmányaik és atyjától semmit sem örökölt. Atyja Jeremiás, nagyatyja Pál volt, amit anyakönyvi kivonattal igazol, mely szerint Jeremiás született 1688 november 23-án Nagy-Jácon Fabritius Pál és Széles Zsuzsanna szülöktől, az esedező pedig, hogy Jeremiásnak a fia, az köztudomású dolog, nemes jogainak használatában meghagyatott. II. 405. és IV. 88.

Fabriczius. Fabriczius István Boryban és István fiától való unokája Ignác, hivatkozik a vármegye régi nemesi összeírásaira, amelyekben 60 év előtt Fabriczius Jónás befoglaltatik, ennek fia Rudolf, akinek fia Zsigmond és ennek fia István, ezek igazolásául bemutat A. B. és C. alatt három okmányt és pedig A. alatt egy esztergomi főkáptalani 1628. évi fasisiót, mely szerint nemes Fabriczius Rudolf, nemes Fabriczius Jónásnak a fia Koroson, atyját teljhatalmuvá (plenipotentarius) nevezi ki az ország bármely vármegyéjében levő birtokainak igazgatására, a B. alatti Mossócon 1682 május 9-én kelt okmány szerint nemes Fabriczius Zsigmond néhai nemes Fabriczius Rudolfnak a fia, és a C. alatti Boryban 1715 július 26-án kelt végrendelet szerint a végrendelező Fabriczius Zsigmond özvegyének Szélessy Juditnak néhai Szélessy Mátyás leányának, a gyermekei Fabriczius Mária és István. A leszármazás Jónásig bizonyítottván, kétségtelen nemesnek ismerték el. II. 478. és III. 69.

Fáncsy. Fancsy Ferenc Sempthén bemutatta II. Ferdinánd királynak Sopronban 1622

junius 30-án kelt Fancsy Pál fiai György és Pál nővére Piroska részére adományozott és ugyanazon évben Sopron vármegyében kihirdetett cimeres nemesítő levelét eredetben függő pecsét alatt. Az esedező Ferencnek a fia, a további leszármazás igazolására halasztást kér. Megadatik. V. 130. Későbbben azonban nem igazolta a leszármazást. A család cimere: Kék színű pajzs aljából függőlegesen egyenes kard emelkedik ki, annak közepén levágott török fej turbánnal övezve a pajzs jobboldala felé fordulva, jobbról csillag, balról pedig negyed hold ragyog. Nyílt sisak feletti koronából növény nyitott száju jobbra néző oroszlán emelkedik ki, mellső lábaival az említett levágott török fejet tartva. Takarók arany-fekete, ezüst-piros. Nemesítő levél másolat: Documentorum paria A. 293. lapján.

Farkas. Farkas István és fia Imre, testvére Pál Kis-Hinden, Mihálynak a fiai, ősi birtokjoga alapján kétségtelen nemesek. I. 1. és V. 158.

Farkas. Farkas Ferenc, Imre fia, másik Imre fia, Péterfalván, ugyanott lévő ősi birtokjoga alapján kétségtelen nemes. II. 548. és VII. 1.

Farkas. Farkas Lőrinc és Pál, néhai István fiai Ürményben bemutaták Pozsony vármegyének Somorján 1756 április 6-án kelt nemesi biznyságlevelét, mely szerint Farkas Lőrinc és Pál néhai István fiai Kajalról Nyitra vármegyébe Ürménybe költöztek; bemutaták II. Rudolf királynak Bécsben 1578 január 29-én kelt Farkas Dénes, fiai János és Pál részére adományozott cimercs nemesítő levelét; az armálisban foglalt Pálnak a fia megint Pál, amit egy 1621 augusztus 10-én Kajalon kelt osztálylevéllel igazolnak, hogy pedig az említett Pálnak, Dénes unokájának, a fia János, azt ennek a kajali földekről szóló 1664 április 21-én kelt záloglevelével és végül, hogy ezen Jánostól származott István, az esedezők atyja, azt a megesketett tanuknak Kosuthon 1754 nov. 4-én kelt vallomásaival igazolták. Ezen bizonyítvány alapján nemességüket elismerték. V. 140.

Farkas. Farkas János, Ferencnek a fia Cabajon és unokatestvérei Mihály és Ferenc, Istvánnak a fiai kétségtelen nemesek. V. 164.

Fejérpataky de Kelecsén. Fejérpataky Gábor Dojcson bemutatta Liptó vármegyének Liptó-Szt.-Miklóson 1745 március 4-én tartott

közgyűléséből kiadott nemesi biznyságlevelét, mely szerint Fejérpataky Gábor a régi kétségtelen birtokos nemes Fejérpataky családból származik és hogy Fejérpataky Mátyásnak a fiai; fiai József és Gábor de Kelecsén, Fejér vármegyében akarnak letelepedni. A kétségtelen ősi birtokos nemes Fejérpataky családnak a tagjai. Ezen nemesi bizonyítványt kihirdették Győr vármegyének 1752 április 12-én Győrött tartott közgyűlésében. József Győr vármegyének biztosa és esküdtje a győrmegyei nemesek jegyzékébe felvételre. Gábor nemességét Nyitra vármegye elismerte. II. 592. VII. 35. és VII. 83.

Fehérváry. Fehérváry György, fia János, Soókon, testvére János és másik Fehérváry János, Benedeknek és Istvánnak a fiai bemutaták II. Mátyás királynak Fehérváry Imre de Székesfehérvár és testvére Fehérváry Benedek részére Bécsben 1618 július 31-én kelt és 1620. évben Nyitra vármegye közgyűlésében Galgócon kihirdetett cimeres nemesítő levelét. Mint a nemes levél tulajdonosa hivatkozik a régi megyei összeírásokra. A vármegye ennek alapján meghagyta őket régi nemesi joguk használatában. I. 183. II. 41. és V. 16. A család cimere: Függőleges vonnallal két, kék és piros színű mezőre osztott pajzs, a jobb kék mezőben arany griff, szárnyakkal nyitott szájjal, a pajzs bal oldalára fordulva áll, a piros mezőben alul hármás zöld halom emelkedik ki, melynek középsőjéből három fehér rózsa nő ki; a nyílt sisak feletti koronából növény jobbra néző arany griff látható; takarók arany-fekete, piros-ezüst. A nemes levél hiteles másolata Documentorum paria A. 317. lapján található.

Fekecs. Fekecs Ádám és István, továbbá ifj. Fekecs István, Pál és János Pereszlényben, ős idők óta a nemesség folytonos használatában vannak és Pereszlényben levő ősi birtokjoguk alapján kétségtelen nemesek. II. 349. és IV. 1.

Fekecs. Fekecs András Kismányán, fia István szintén Kismányán és ennek fiai István, Mátyás, Mihály és Sándor, nemkülönben másik fia szintén Mihály nemességét igazolandó hivatkozik, hogy a család Pereszlény községben mint kétségtelen birtokos nemes család ősidők óta lakik és a nemesség folytonos használatában van, azután bemutatott A. alatt egy 1717

február 21-én kelt okmányt, mely szerint néhai Fekecs Mihálynak az utódai, fia Mihály és ennek fiai János, Adám és Ferenc, továbbá Fekecs Istvánnak özvegye Petkovics Borbála, fia István és Adám, a B. alatti 1756 január 29-én Szentmihályon kelt tanuvallatás szerint, Fekecs András, Fekecs Mátyásnak a fia, aki „onnét fölül szakadott és elsőben is háborunak idein Dereszlént Nemes Bars vármegyében szolgálván, azután Kismányán letelepedett, néhai Fekecs Mátyás magát néhai Fekecs Mihály fiának mondotta és tartotta lenni.“ A kismányaiak atyafiságát és nemességét igazolták a Pereszlényben lakó Fekecs Pál és István és hosszas vita után a vármegye is elismerte nemességüket. V. 147. és Docum. paria. A. 274 lapon.

Fekete. Fekete Albert, Farkasdon, fiai István és Ferenc és a Soókon lakó Fekete István és fiai István, Sándor és János hivatkoznak a régi nemesi összeírásokra, ahol atyjuk István és nagyatyja Albert is befoglaltatik. Nemességét elismerték. II. 19. és V. 7.

Fekete. Fekete György Holicson, fiai Pál, Ferdinánd, Sebestyén és Antal, unokatestvérei István, János, Pál, György és Ferenc, nemességét igazolandó előadja, hogy ő Jánosnak a fia és néhai Györgynek az unokája, akik a régi nemesi összeírásokban előfordulnak. Ennek igazolására bemutatják a holicsei plébániából való keresztleveleiket, melyekből kitűnik, hogy György néhai Jánosnak a fia, azután pedig egy 1754 december 9-én Szenicen kelt tanuvallatást. György született Holicson 1691 február 11-én Fekete Jánostól és Ilonától, továbbá 1679 november 7-én meghalt Fekete György 83 éves korában és 1697 február 13-án meghalt Fekete Katalin özvegy asszony 70 éves korában; a tanuvallatás szerint György, néhai Jánosnak a fia és István ugyanazon Jánosnak az unokája, aki Holicson lakik, ezen János pedig Györgynek a fia volt és Holicson több Fekete nevű nemes család nem lakott. A család nemességét elismerte a vármegye. II. 611. VII. 15. és VII. 75.

Ferenczy. Ferenczy János, János fia, Lapás-Gyarmathon, fiai János, Péter, András és István kétségtelen nemesek. V. 170.

Filó. Filó István Szobotiston, testvérei

József és Jakab bemutatta III. (VI.) Károly királynak Bécsben 1716 július 16-án kelt, atyja Filó Jakab és ennek testvére Antal részére adományozott és ugyanazon évi december hó 15-én Trencsénben kihirdetett címeres nemesítő levelét. A család nemességét, miután a nemességszerzőnek a fia, elismerték. A család cimere: Kékszinű pajzs alján zöld mező, amelynek közepén, nyitott szájjal, kiöltött piros nyelvvel sárga oroslán áll, mellső jobb lábával kivont kardot tart, bal lábát ragadásra készen, a pajzs jobb oldala felé fordulva; nyílt sisak feletti koronából növe oroszlán, mint a pajzsalak, takarók: ezüst-piros, kék-arany II. 678. VII. 23. és VII. 87.

Filó. Filó János és fia, szintén János, nemességét igazolandó hivatkozik a régebbi nemesi összeírásokra, melyekben néhai Tamás befoglaltatik, ennek fia István, ezt nagyatyja végrendeletével igazolja, Istvánnak a fia az escedező János, ami köztudomásu dolog. A végrendelet kelt Örvistyén 1688 február 15-én, mely szerint a végrendelező Tamásnak a fia István. Ezen bizonyítékok alapján elismerték Filó János és fiai nemességét és leszármazását. III. 397.

Finta de Pókaháza. Finta István, Lászlónak a fia, Ivánkán és kiskoru fia János bemutatták Komárom vármegyének 1611. évben Finta Benedek, János fia, néhai Ambrus de Pókaháza fia részére kiadott bizonyoságlevelét. A leszármazásra vonatkozólag az escedező Finta István, Lászlónak a fia, aki István fia, aki Jakab fia, ezt a 2. alatti, 1754 november 3-án Komáromban kelt tanuvallatási jegyzőkönyvvel igazolja. A tisztii ügyész kifogásolja, hogy nem tudja igazolni a kapcsolatot Benedekkel, ennél fogva bővebb igazolásra utasították II. 237. és V. 73. Ugyanezen Finta István ezen meghagyás folytán hivatkozott atyafaira, Finta Adámra és Jánosra, akik Komárom vármegyében laknak és Finta Jakabtól származnak, amint ezt az előbbi investigatio alkalmával igazolták és kétségtelen nemeseknek ismertettek el. A tisztii ügyész véleménye alapján a helytartótanács döntése bevárandó. I. 142. és V. 122.

Fleischoker. Fleischocker János György, Galgócon, és fia János bemutatta Lipót királynak Pozsonyban 1662 szeptember 5-én kelt Polner

Frigyes és Fleisoher Jakab részére adományozott és 1665. évben Pozsony vármegyében Somorján kihirdetett címeres nemesítő levelét; hogy Jakabnak fia, anyakönyvi kivonatóval igazolta, mely szerint Fleischakher János György született Modorban 1706 augusztus 18-án Fleischakher János Jakab és neje Judittól. II. 450. és III. 20. A család címere: Kék színű pajzs alján zöld mező, azon sárga oroszlán, nyitott szájjal kiöltött piros nyelvvel, kettős farkát lábai közé hajlítva, fején arany koronával mellső bal lábával palmaágot, jobbában kardot villogtat, a pajzs jobb oldala felé fordulva; nyílt sisak feletti koronából növő oroszlán, mint a pajzsalak mellső lábával kötött nyalábot (fascem ligatam) mint kereskedői jelvényt tart, takarók: arany-kék, ezüst-piros. Nemes levél másolat. III. 20.

Florianics. Florianics János, Györgynek a fia, aki néhai Ferenc fia Kuklón és fia János a nemesség folytonos használatában lévén és régi nemesi összeírásokra hivatkozván, a nemesség használatában meghagyattak. I. 450. VII. 44. és II. 717.

Fodor. Fodor János Nagy-Emökén és testvérétől Györgytől származott fiuk László, István és József Nagy-Emökén lévő ősi birtokjoguk alapján kétségtelen nemesek. I. 4. és V. 160.

Fodor. Fodor Gábor Nyitraalsóvárosban, testvérei Ferenc és Albert és említett fia István és Ferenc, Albertnek a fia pedig László bemutatva II. Ferdinánd királynak Sopronban 1622 június 5-én Fodor Tabán és fia Tóbiás részére adományozott és ugyanazon évben Nyitra vármegyében Nyitrán kihirdetett címeres nemesítő levelét eredetben függő pecsét alatt; a leszármazás igazolásául hivatkozik a régi nemesi összeírásokra. I. 189. A család eredeti nemesítő levele Nyitra vármegye levéltárában 11. sz. alatt őriztetik ép és sértetlen állapotban függő pecséttel. A nemes levélre a címer nincs ráfestve. Leírás után a család címere: Kék pajzs alján zöld mező, azon párduc (panthera) áll kiöltött piros nyelvvel, felfelé álló kettős (ancipiti) farkkal, mellső jobb lábával három nyilat tart, a pajzs jobb oldala felé fordulva; nyílt sisak feletti koronán mellét tépő, kifolyó vérével fiait etető és mellső jobb lábával ka-

tonai ijat (arcum militarem) tartó pelikán; takarók: ezüst-piros, arany-kék.

Fodor. Fodor Pál és István, nemkülönb Fodor János Kopcsánban; továbbá Pál fiai; János és István, Pál és Mihály, nemkülönb István kiskoru fiai: János, Mihály és István, végül említett Jánosnak fiai: Tádé, János, Mihály, Pál és József; azonkívül még ezek osztályos atyafiai, néhai Pálnak a fiai, Fodor Mártontól származók, Ribkén laknak, úgy mint Pál, János és Márton; továbbá Unin községben lakik néhai Mártonnak, említett Pál testvérének a fia Márton és Sztrázsán Márk és annak fia, Imre, Bars vármegyében, a nemesség folytonos használata alapján és őseik a régi nemesi összeírásokban előfordulván nemesi jogaik gyakorlatában meghagyattak. II. 623. és VII. 6.

Fogass. Fogass János Podolán fiai János, Márton, György, testvére Márton és fiai János, Miklós, György, Márton Ádám és Mihály, hivatkoznak a 60 éven felüli régi nemesi összeírásokra, melyekben őseik és az ujabbakra, melyekben ők is előfordulnak. Kétségtelen nemesek. I. 376. és III. 306.

Földessy. Földessy Mihály Podolán, hivatkozik a 60. évet meghaladó nemesi összeírásokra, amelyekben Földessy Dávid utódai, nevezetesen István a most említett Mihály atyja benfoglaltatik, ennél fogva kétségtelen nemes. I. 341. és III. 246.

Frideczky. Frideczky Ferenc, Kishinden bemutatva Lipót királynak Bécsben 1694 augusztus 20-án kelt Frideczky János prepost, nyitrai káptalani kanonok, testvérei György, Miklós — ennek fia István — és András nemkülönb János és György unokái részére adományozott és 1695 április 13-án Trencsén vármegyének Trencsén sz. kir. városában tartott közgyűlésében kihirdetett, eredeti függő pecsétes címeres nemesítő levelét. A nemeslevélben előforduló Miklósnak, a nemeslevélszerző János testvérének fiai István és János, ezt a nemeslevélszerző Frideczky János prépost nyitrai kanonoknak Illaván 1710 október 13-án kelt végrendeletével, illetőleg Borcsicon 1726 november 1-én kelt osztálylevéllel igazolták, amelyekből kitűnik, hogy testvérének Györgynek, aki Klobusicon (Trencsén vm.) lakott, semmit sem hagyott, mert ezt a birtokot tőle

kapta, György halála után pedig másik testvérére, Miklósról száll a birtok. Az 1726. évi osztálylevél szerint Frideczky István és János, Nemzetes és vitézlő Frideczky Miklós fia nemes Sinko Borbálától, szülei életében osztozkodnak a Trencsén és Nógrád vármegyékben (Terecskén) fekvő birtokaikon. Az esedező Frideczky Ferenc az említett Jánosnak a fia, ami köztudomású dolog. A család nemes levele hiteles másolatban Nyitra vármegye levéltárában Documentorum Paria. A. 375. A család cimere: Kék színű pajzs alján zöld mező, a fölött kiterjesztett szárnyu fekete sas áll, tetején három csillag ragyog, nyílt sisak feletti koronán két fekete sasszárny között kék ujjas könyöklő jobb kar nyugszik, markában egy íjat tartva, melynek hegyén hét fehér rózsából álló koszoru van, takarók; arany-kék, ezüst-piros I. 54. és V. V. 48.

Frideczky. Frideczky András Csejthén, fiai János és András bemutatták Lipót királynak Bécsben 1694 augusztus 20-án kelt Frideczky János nyitrai kanonok, testvérei György, Miklós, ennek fia István, valamint András János és György unokái részére adományozott, fentemlített cimeres nemesítő levelét. András, mint a nemeslevélben előforduló Miklósnak unokája, maga is előfordulván a nemes levélben, a kétségtelen nemesek közé soroztatott, I. 335. és III. 235.

Fülöp. Fülöp Mihály Sookon, fiai Sándor, András és Mihály, Sándortól való unokája Imre, azonkívül Istvánnak a fiai János, Lőrinc és István és ennek fia István és János, nem különben András és Boldizsár testvérek Sempthén és ezek testvére Mihály, Komáromban, végül László Alsó-Szöllösön, annak fia Sándor, János, István és András úgy ők maguk mint elődeik a régi nemesi összeírásokban előfordulván, kétségtelen nemeseknek ismertettek el. V. 158.

Gaal. Gaál Ádám Radosócon, fiai János és Ádám testvérei Pál, ennek fia Ferenc és Mihály, kinek fia József, unokatestvérei Mihály és György, akik Érsekújvárott laknak, bemutatta III. Ferdinándnak Pozsonyban 1655 június 14-én kelt Gaál János és neje Hellesy Katalin, gyermekei Mihály és Krisztina, testvére András részére adományozott armálisát, melyet 1756 (folyó év) január 10 hirdettek ki Nyitra vár-

megyében. A tiszti ügyész ellenvetette, hogy csak oly hosszú idő múlva lett kihirdetve az armális és nincs igazolva a nemességszerzőktől való leszármazás. Ennek igazolásául bemutattak egy 1755 november 20-án Szenicen kelt tanuvallatást, amelyből kitűnik, hogy az említett Ádám, Pál és Mihály testvérek Ferencnek a fiai az említett Mihály és György Mihálynak a fiai, aki az említett Ferenc testvére és unokái fiai Gaál Mihálynak, aki az armálisban befoglaltatik. A család cimere: Kék színű pajzs, alján zöld mező, a fölött természetes színű oroszlán, nyitott szájjal, kiöltött piros nyelvvel, hátára vetett kettős farkkal, szétterpesztett hátsó lábain áll, mellső jobb lábával kivont kardot villogtat, baljával három piros rózsát tart, a pajzs jobb oldala felé fordul, nyílt sisak feletti koronából növe fél alaku vitéz, kék színű ruhában, prémmel övezett piros kucsmában, jobb kezében kivont kardot, baljában levágott török fejet tart üstökénél fogva, takarók: sárga-kék, fehér piros. I. 433. és VII. 13. 91.

Gál. Gál Pál Ürményben, fiai János és István és ennek fia Pál, továbbá másik fia Pál és ennek fia János bemutatta III. Ferdinándnak 1646 november 26-án Pozsonyban kelt, Gál Miklós, neje Dékán Magdolna, gyermekei Mihály, István, Katalin és unokatestvére Gál György részére adományozott cimeres nemesítő levelét, melyet 1647 június 26-án hirdettek ki Pozsony vármegyében. Az esedező Miklósnak a fia, aki az armálisban előforduló Mihálynak a fia. Miután a Mihállyal való kapcsolatot csak egy tanu igazolta, bővebb igazolásra utasították. A család (az armálisban Gaál) cimere: Kék színű pajzs, alján tágas zöld mező, a fölött piros ruhás és piros török sapkás vitéz, sárga csizmában áll, jobbában a szembe néző, nyitott száju, kiöltött piros nyelvű farkasra kardot emel nyílt sisak feletti koronából növe vitéz jobbában kardjára tűzött levágott átszúrt török fejet tart, balját pedig csipőjére támasztja, takarók: sárga-kék, piros-fehér. II. 153. és V. 56.

Gach vagy *Gacho Márton*, Jánosnak a fia, Györgynek a fia, Surányban, fiai: János, Imre és István testvére Gach Pál Egyházszezen kétségtelen nemesek. V. 169.

Gách másképp *Gachovics* Mátyás, fiai István és János Vágújhelyen, bemutatta Trencsén

vármegyének Gach Ádám és Koczmann Borbála, fiai János és Mátyás részére szóló 1698-ban kiadott nemesi bizonyítványát, mely szerint Pinnyey János bemutatta Lipót királynak Gach Ádám, neje Koczman Borbála, gyermekei János, Mátyás és Katalin részére Bécsben 1698 október 24-én adományozott armálisát, amelyet kihirdettek. Gach másképp Gachovics Matyás Nagy Kottesón (bittsei plébánia, született 1690 február 17-én Gachovics másképp Gach Ádám és Koczmann Borbála szülöktől. I. 305. és III. 173.

Gáspárdy. Gáspárdy Ferenc Péterfalván és fia István bemutatta Lipót királynak Gáspárdy Lukács, neje Halassy Erzsébet, leánya Katalin, testvérei György és Mihály részére Prágában 1659 október 14-én kelt és 1661-ben Nyitra vármegyében kihirdetett armálisát. Az armális szerző Lukács Pöstyénben lakott és birtokolt, fia volt Ferenc, akinek fia a nemesség igazoló ifj. Ferenc. Pöstyéni birtokukat Balássovics családnak adták el. Hosszas vita után nemességét elismerték. A család cimere: Kék színű pajzs, alján zöld mező, azon fegyveres piros ruhás vitéz, sárga csizmában, fején prémmel szegélyezett kucsma sólyom forgóval díszítve, fehér lovon, bal kezével a ló kantárját igazgatja, jobbában kivont kardot tart rajta átszúrt török fejjel, a pajzs jobb oldala felé fordulva vágat, a pajzs felső sarkaiban félhold és ragyogó csillag, nyílt sisak feletti koronán nyugvó páncélos könyöklő kar kivont kardot tart, arany keresztet hajlit (flectere); takarók: sárga-piros, fehér-kék. I. 466. és VII. 40. és III.

Gellérth. Gellért István Jánosnak a fia, Györgynek a fia, Sissón, fia Ádám, testvére Antal, Szentmihályúron és másutt levő ősi birtokjoga alapján kétségtelen nemes. I. 14. és V. 168, 174.

Gellért. Gellért Ferenc Cabajon, fiai Mihály és Imre, testvére Gáspár, Cabajon és másutt levő ősi birtokjoga alapján kétségtelen nemes. I. 15. és V. 174.

Gelo másképp *Szamecz* János Csejthén, fia István és testvére Ádám bemutatták Trencsén vármegyének 1752 augusztus 3-án kelt testimoniálisát, mely szerint Szamecz János másképp Gelo, a ki Nemes Podhrágyról Csejthére ment át, nemességét a Nemes Podhrágyon lévő ősi birtokjoga alapján elismerték, atyja

id. Szamecz Mihály Nemes Podhrágyon lakott és birtokolt és Jánost, aki Csejthén lakik, saját fiának ismerte el III. 120. és II. 510.

Gersich. Gersich András, György és Pál testvérek Rohón, fiaik: Andrásé Imre, Györgyé József, Pálé Pál és György; néhai Gersics Mártonnak a fiai Rovenszkón, továbbá Szakolcán laknak: János néhai idb. Pálnak a fia, Ignác és Pál, néhai Gersics Jánosnak kiskoru fiai, ősi nemesi joguk alapján és a régi nemesi összeírásokban előfordulván, nemesi joguk használatában meghagyattak. II. 628. és VII. 8.

Ghyczy. (Géczy) Ghyczy Elek, Lászlónak a fia, Géczy József és fia János, kiskoru Géczy Károly, ifj. László fia, Géczy Pál és fia István, Assakürtön, Assa- Abláncz Kürthön és másutt levő ősi birtokjoguk alapján, kétségtelen nemesek. II. 349. és IV. 1.

Glósz. Glósz János Vészkún és unokatestvére Ádám, hivatkoznak a 60 évet felülhaladó nemesi összeírásokra, amelyekben atyjuk Glósz István befoglaltatik, akinek fiai István, János és Gáspár, ami Glósz Istvánnak 1729 május 10-én Vészkún kelt végrendeletéből kitünik. Ennek alapján meghagyatnak a nemesek sorában. I. 390. és III. 328.

Godor. Godor József és Ferenc bemutatták III. Ferdinándnak 1646 március 31-én Linzben Bagi másképp Godor András, neje Sziráky Ilona gyermekei Mihály, Judit és Zsuzsanna részére adományozott, 1677 november 5-én Nógrád vármegyében Losoncon kihirdetett eredeti armálisát; a nemességszerző Andrásnak fiai László és János, Lászlótól a nemességet igazoló József, Jánostól pedig Ferenc származik, ezt az 1753 február 27-én kelt tanuvallatással igazolták. Nemesi jogaik használatában meghagyattak. A család cimere: Kék színű pajzs, felül két csillag ragyog, alján zöld mező, azon tarkaszínű ló áll, mellső bal lábát felemelve hadi zászlót tart, a pajzs jobb oldala felé fordulva, nyílt sisak felett királyi korona van. Takarók: sárga-kék, piros-fehér. II. 9. V. 5. Arm. Docum. paria. A. 379.

Goszthényi. Goszthényi János Ürményben, fia Pál, testvérei József, Péter és István, ősi nemességük és Ürményben és másutt levő ősi birtokjoguk alapján, kétségtelen nemesek I. 4. és V. 161.

Goszthonyi. Néhai Goszthonyi Andrásnak kiskoru fiai Sándor és András akétségtelen nemesek közé soroztatnak, mivel Krencsen és másutt ősi birtokjoguk van és a nemesség folytonos használatában vannak. II. 258. és VI. 6.

Grajczár. Id. Grajczár Mihály unokatestvéreivel Mihálllyal és Györggyel, továbbá Imre és László Sarluskón, a nemesség ősi és folytonos használatában lévén és Sarluskón ősi birtokjoguk alapján, kétségtelen nemesek. II. 354. és IV. 7.

Grajczár. Grajczár László Holicson, kiskoru fia János nemességének igazolásául előadja, hogy eredeti szabadalom levele idősebb unokatestvérénel Grajczár Zsigmondnál van Zala vármegyében. VII. 49.

Gregorovics. Gregorovics István Csejthén, testvérei György Miklós, András és Márton bemutatatta Lipót királynak Gregorovics György és neje Anna részére Bécsben 1701 augusztus 10-én kelt és 1702. Nyitra vármegyében kihirdetett armálisát; a nemeslevél szerzőtől származik másik György, ettől István és említett testvérei. ezt az 1754 december 7-én Csejthén tanuvalatással igazolták és ennek alapján kétségtelen nemeseknek ismertettek el. A család cimerei: Kék színű pajzs, alján zöld mező a fölött kiterjesztett szárnyu, repülésre kész fehér galamb, csőrében kalászokkal vegyes zöld gallyat tart, nyílt sisak feletti koronán nyugvó kék ujjas emberi kar, markában felül három buzakalászt, alul érett szőlőfürtöt tart. Takarók: sárga-kék, fehér-piros. II. 517. és III. 126.

Gresko. Gresko István Kis-Hinden, fiai Mihály és Ferenc, bemutatatta azt 1755 ápr. 16-án Apáthykéren kelt tanuvalatási jegyzőkönyvet, mely szerint öreg atyja Gresko János volt, aki Kis-kéren lakott, fiai voltak Ádám és István; ez utóbbinak a fia nemességét igazoló István, mindenkor a nemes emberek számába számláltattak „és midőn néhai gróf Forgách Simon által a nemesség fölszedetett, Jnstans uram öregh Atyjának is köllétvén több nemességgel insurgálni, föllebb jelentett Ádám néveő fiát ültette fel maga személyében, a ki katonaságának második esztendejében, midőn Illavánál a serege (a hol maga is jelen volt az fatens) által takarottattak volna a Vágh vizin levastul vízbe veszett“; az 1755 október 30-án folytatólagosan tartott tanuvalatás alkalmával Kalászy

Mihály tanu vallotta, hogy: Jnstans “Gresko Istvánnak édes atyját jól esmirvén vallja ugyan Istvánnak nevezetett, azt penigh onnand tudgya mivel kuruc háboru után, akkorbili Szolga Bíró Ur által Hadnagynak, a Tanu pedigh Tizedesnek tétettvén, gyakran Kis Hindre eő kigyelmihez járult, mely gyakorta való hozzá járáskor mutattattott is Tanunak nagy pecsétő pergaménás levelet, mondván, hogy a melyet igaz Nemes Ember vala, a mint is tudgya a Tanu, hogy minditigh Szabadságban élt, senkinek nem paratkozván, vagyis nem adózván, mely Nemes Levele (a mint másoktól hallotta) midőn Jnstans Uram a háza tűz által megemésztetett, megigett.“ V. 112.

Groff. Groff András Nemes-Pannon, testvére Ádám nemessége igazolásául bemutatatta II. Mátyás királynak 1612 november 27-én néhai Groff Mihály alias Zerdahely és Groff György részére adományozott és 1613. Zemplén vármegyében és 1629. Pozsony vármegyében kihirdetett címeres nemesítő levelét; hogy atyafiai Groff György és Mihály és mások Pozsony vármegye előtt igazolták az armális szerzőktől való leszármazást és erről bemutatatták Pozsony vármegye testimoniálisát, nemességüket azonban nem találták eléggé igazoltnak. V. 86.

Gulik. Gulik János és László néhai Gulik Jánosnak a kiskoru fiai, Bajnán, ősidők óta a nemesség folytonos használatában lévén és Bajnán levő ősi birtok joguk alapján, a kétségtelen nemesek közé soroztattak. II. 354. és IV. 7.

Gulik. Gulik István, néhai Mátyás fia és fiai János, György, József és László Szenicen, Alsó Bottfalván, Berencs uradalomban és másutt lévő ősi birtokjoga alapján, a nemesség folytonos használatában lévén, kétségtelen nemeseknek ismertettek el. II. 548. és VII. 1.

Gunda. Gunda Mihály Nemes-Jácon, testvérei János Lévardon, Pozsony vármegyében és Pál, gróf Balassa Pálnál Nógrádmegyében Podluzsányban tisztartó (provisor) bemutatatta Csapody Ferencnek, azelőtt Nyitra vármegye szolgabirájának, most pedig a dunáninneri királyi tábla ülnökének bizonyítványát, mely igazolja az ősei részére adományozott nemesítő levél létét és Jaczkovics György esküdtnek recognitióját, melyből kitünik, hogy a nemesség igazoló Gunda Mihálynak az atyja, Gunda Pál Vittencen lak-

tában kiütött tűz alkalmával összes okmányait elvesztette, ezen Gunda Pál pedig előfordul az 1716. évi nemesi összeírásban. Nemességüket elismerték. I. 237. és IV. 137.

Gyárfás. Gyárfás Imre, Jánosnak a fia Csáládon, fiai Károly, Imre és János és testvérétől született fiai Antal és Ferenc és Bécsben lakó Mátyásnak a fia, Ferenc és ennek fia László, továbbá István, Istvánnak a fia, Thúron lakik, azután Gáspár fia, Mihály, aki Kolthán lakik, bemutatta II. Rudolf királynak Pozsonyban 1603 augusztus 5-én kelt Gyárfás Mihály, gyermekei Gáspár, Boldizsár, Zsuzsanna és Erzsébet, testvére János és unokája György részére adományozott a nemességet megerősítő cimeres levelet, a melyet 1609-ben Komáromban hirdettek ki. Hogy az armális a nemesség igazolót illeti, erre nézve bemutatta Bars vármegyének 1725 május 30-án kelt testimoniálisát, midőn Gyárfás János barsmegyei szolgabíró bemutatta az ősei részére adományozott említett armálist: Nemességük igazolása körül semmi nehézség nem merült fel. I. 75. és V. 28. A család cimere: kék színű pajzs, alján zöld hármashalom, azon sárga oroszlán fején királyi koronával, nyitott szájjal, kiöltött piros nyelvvel, hátra hajlított kettős tarkkal, hátsó lábaival a két szélső halom áll, mellső bal lábában fehér lilomot, jobbában kétélű kivont kardot tart, nyílt sisak felett koronából növény oroszlán, a pajzs alak. Takarók: kék-arany mindkét oldalról.

Gyarmathy. Gyarmathy Mihály Nyitrán be-

mutatta eredetben III. Ferdinánd királynak Pozsonyban 1647 márc. 23-án Major György, Major Gergely és Gyarmati Bálint részére adományozott és ugyanazon évben Nyitra vármegyében kihirdetett armálisát. A leszármazásra vonatkozólag előadta Gyarmathy Mihály, hogy ő Gergelynek a fia, aki az armálisban előforduló Bálintnak a fia. Mivel azonban állítását okmányilag nem indokolta, bővebb igazolásra utasították. A család cimere: Kék színű pajzs, azon zöld mező, a fölött fészében ülő, kiterjesztett szárnyu pelikán, jobbról félhold, balról arany csillag, felül egész hold által övezve mellétt tépi és vérevel fiat táplálja, a pajzs jobb oldala felé fordulva, nyílt sisak feletti koronából két ökör szarv, egyik piros másik kék színű kört kiterjesztett szárnyu fehér galamb, csőrében három piros rózsát tartalmazó ágat tart. Takarók: sárga-kék, fehér-piros. II. 73. és V. 27.

Gyepes. Gyepes Antal Szent-Mihályurón, fia József, továbbá, ennek néhai testvérétől Ignáctól származó fiaik, László és Imre Nagymökén, nemkülönben másik testvérétől Imrétől származó fiaik, György és István Bars vármegyében laknak, királyi donáció alapján kétségtelen nemesek. I. 10. és V. 168.

Gyurák. Gyurák János és József Középbéhicen laknak, ős idők óta a nemesség folytonos használatában vannak és ugyanott ősi birtokjoguk alapján kétségtelen nemesek. II. 354. és IV. 6. (Folyt. köv.)

Romhányi János.

A Mikszáth-család története.

Mikszáth Kálmán régi, tudománykedvelő családból származott. Az 1700-as évek óta az ág. evangélikus papi pályán működtek elődei, kik teológiai ismereteik betetőzése végett németországi egyetemeket is látogattak. Mikszáth Kálmán két közvetlen elődénél ugyan szünet állt be a tudományok művelésében, hogy aztán jó félszázados pihenés után egy új családtag, szellemének ragyogásával bámulatba ejtse a művelt világot s a legelső közt írja fel nevét nemzeti irodalmunk aranykönyvében.

Mikszáth Kálmánnak már az ötödik ősapja is Nógrádmegyében lakott. Ez a legelső pap elődje Mixadt Mátyás — ki 1683. táján szüle-

tett — más, előttünk ismeretlen vármegyéből költözött ide s ő és utódai, mint lelkészek, gyakran vándoroltak Nógrádmegye különböző községeiben. A család tulajdonképeni ősi vármegyéjét, ősi fészket még nem sikerült megállapítani. A kombinációba vehető vármegyék levéltáraiban s az Országos Levéltárban nincs róluk adat. Az író egyizben azon véleményének adott előttünk kifejezést, hogy családja a hagyomány szerint oláh eredetű (mike szat, Mike-szásza = kislelu). Erre nézve azonban semmi tényleges dokumentum nem maradt fenn. Családjának régi pap-tagjairól is tudomással birt Mikszáth, azonban az azoktól való mikénti

leszármazás s azoknak egymással való rokonsága, mely Bartholomaeides¹⁾ és Hornyánszky²⁾ könyveiben is érintve van, pontosan és részletesen összeállítva csak általunk kerül először a közönség elé.

Mikszáth Kálmánnak a palócokról irt egyik régebbi közleményében (Szegedi Napló, 1880. évfolyam 217. szám.) olvasható a „Mikszáth László árultatása“ című ballada, melyet ő — mint írja — Mocsáry Pál³⁾ palóc népköltészeti gyűjteményéből vett át. Ez a török időkről szóló régies hangú vers így hangzik:

Hogy elméne Mikszáth László,
Az akasztóóra valaó,
Keét pej lovát kantározzák,
Kocsi elejébe fogják.

Amint aztán oda ére
Terek vezér elejébe:
Zibet-zabot a lovának,
Aranyos kardot magának,
Gyöngyös pártát asszonyának,
A Dráskóczy Ilonának.

Honnan gyüszs te drága uram
Paszománnyal, ezüstökkel,
Csomosszóval, garmadával.
Veretes miv' fegyverekkel?
Meé te voltál a terekkel?

Nem voltam én ott heába
Terek urak udvarába.
A hegyek is elmorogják,
A füvek, kövek elmondják.
Jaj fektessél engem ágyba,
Veres sujtással kihánytba,
Takarj fehér lepedőbe.
Áss el a fekete földbe,
Mel átkos csontom kidobja,
Dohos pönész majd befogja.

E népballadának aligha van való alapja. A Mikszáthok csak jóval a török világ után költöztek a palócoktól is lakott Nógrádmegyébe, de ott sem palóc falvakban laktak, hanem a „tótság“-on, noha itt is palócosan beszélnek, akik magyarul tudnak. Kérdés, hogy eredetileg Mikszáth (tulajdonképen Mixadt) nevéről szólt-e az ének, avagy nem újabb gyártmány-e, mint pl. egyik-másik Thaly-féle kuruc ballada...?

¹⁾ Memoriae Ungarorum.

²⁾ Beiträge.

³⁾ A Mocsáryak közül tudunkkal István — jelenleg honvéd-alezredes, kamarás — foglalkozott egyidőben a palóc népköltészettel.

A Mikszáth-család első ismert őse az 1650. körül született Mixadt Mátyás volt, kinek hasonló nevű fia 1707. március 22-én avatott ág. evangélikus pappá Zabler Jakab püspök által. A zempléni megyei pazdicsi egyház hívta meg őt lelkészül.

A tiszai egyházkerület avatási jegyzőkönyve és Schulek: Collectanea című gyűjteménye (28. k. 432. l.) feljegyezte, hogy Mixadt Mátyás a hasonló nevű atyának és Katalin nevű anyának fia 14 éves koráig szülőföldjén (in patria) nevelkedett. 1694-től kezdve négy éven át a korponai iskolában tanult, a syntaxisban Albini Sámuel, a retorikában Dubovszky volt a tanára. 1701-ben Lőcsére ment s ott három évig Güntner Sámuelnél, majd Eperjesen másfél évig Rezik Jánosnál tanult s végezte a teológiát, mignem 24 éves korában pazdicsi pap lett.

Az említett forrásokból azonban a legfontosabb adat — Mátyás szülőhelye — hiányzik s a fenti tanintézetek esetleg meglevő egykoru anyakönyveiből sem lehetett ezidőszerint annak nyomára jönni, a régi iratok rendezetlensége miatt. Azon egyházak anyakönyveiben, ahol lelkészkedett, sok latin feljegyzés maradt tőle is, róla is, de szülőföldje sehol nincs megnevezve.

Mixadt Mátyás Pazdicsról két év múlva 1709. szeptember 9-én a sárosmegyei Komlóskeresztesre ment lelkésznek. Itt azonban az akkori vallásügyi zavargások közt 1714-ben Semsey György által „privato odio“ elmozdított állásából s öt éven át kápláni minőségben működött a gömörmegyei Ratkón, majd Ácson, ahonnan 1719-ben a nógrádmegyei nagykürtösi egyház hívta meg lelkészének. Ettől kezdve a család Nógrádmegyében gyökeresedett meg. Mátyás Nagykürtösről, (hol Sztranyavszky János, a későbbi esperes lett az utóda), 1728-ban a megyebeli Polichnóra (ma Parlagos), majd 1740-ben Sámsonházára választott meg. Itt 1754-ig lelkészkedett. Azután nyugalomba vonult a szintén pap fiához Turopolyára. Itt halt el 1755-ben 72 éves korában. Egy feljegyzés (Schulek 28 k. 432 l.) 90 évesnél idősebbnek mondja, ami azonban túlzás lehet, mert iskoláit így felnőtt férfikorában végezte volna s ez esetben öneki 1665. előtt, atyjának pedig 1635. táján kellett volna születnie.

M. Mátyás még Sárosmegyében alapított

családot, nőül vevén Egyedy Erzsébetet, akitől 1713-ban Komlóskeresztesen (Chmelov) született Sámuel nevű fia, aki a családot tovább terjesztette.

Mixadt Sámuel iskolai tanulmányait Sátoraljaujhelyen kezdte Fabricius vezetése alatt. Azután Besztercebányán tanult Simonides Páltól és Weigelius Jánostól. 1740. október 1-én a wittenbergi egyetemre iratkozott be s ott Zeibich, Haffering, Hoffmann, Hassen, Boden, Bos és Wernsdorf tanárokat hallgatta. Két év múlva haza jöve, Felső-Sztrégovára, majd kevés idő múlva 1743. augusztus 27-én Polichnóra választott meg papnak, honnan atyja pár évvel előbb távozott el. Papi hivatalába Ambrózy György püspök iktatta be. Polichnóról 1749. augusztus 20-án a turopolyai (ma túrmezei) egyház hívta meg. Itt hirdette az Úr igéit 1771. április 18-án, 58 éves korában bekövetkezett haláláig. A Turmezön ma is fennálló templom ő alatta, az ő buzgólkodásából épült. A Szinóbányán tartott esperességi gyűlésen 1759-ben körlelkésszé (dékán) választották őt érdemeinek méltánylásául.

Sámuelnek a régi papcsaládból való Bartholomacides Zsuzsánna volt a neje. Három fiok ért emberkort, mind a három pap lett s előzetesen mind a három külföldi egyetemet végzett. A legidősebb szintén Sámuel nevű, ki Mikszáth Kálmánnak szépapja volt, Polichnón a szülőfalujában kezdte meg az iskolákat Sutoris János mester mellett. Majd Körmöcön Karpe János-Frigyes, Pozsonyban pedig Sztrécskó János-György és Benczur József voltak a tanítói. 1767. október 4-én „üdvözölte“ a wittenbergi egyetemet. 1769. decemberében felsősztrégovai pap lett. 1781. március 18-án Nagylamra, 1783. november 1-én Turopolyára ment hasonló minőségben. Itt halt meg 1785. március 4-én.

Testvére János (szül. 1749. Polichnó) Turopolyán, Körmöcön, Losoncon, Pozsonyban tanult, majd 1771. október 13-ától kezdve a hagyományos wittenbergi egyetemen hallgatta a hittudományokat. Hazatérve két éven át Platthy Ábrahámnénál, majd Radvánszky György fiai mellett volt nevelő jóideig, Radványban. Később elfogadta a dobrocsi (ma dabari) egyház meghívását s 1783. november 22-én iktatott lelkészi állásába Csernyánszky János

püspök által (ki korábban nagykürtösi pap volt). 1813. január havában hunyt el nőtlenül. A hallei egyetem magyar könyvtárában két latinnyelvű epigrammája maradt fenn, melyeket Bodiczky András és Liptay Jakab emlékalbumába írt, mint dobrocsi pap 1797-ben, illetve 1805-ben.

A harmadik testvér, Dániel 1752. május 4-én született Turopolyán. Iskoláit szülőfalujában, majd Körmöcön, Pozsonyban végezte. 1774-ben a jénai egyetemen találjuk őt. Az előző évben kelt, utlevél iránti kérvénye, melyben már Mixáth-nak írja magát, feltalálható Nógrádmegye levéltárában. (1763. S. 60.)

Tanulmányai befejeztével harmadféleven át Prónay Pál gyermekeit tanította. 1778-ban a körmöcbányai iskolához hívták meg rektornak.¹⁾ Két év múlva lónyabányai pap lett. Ezen állásában hunyt el 1790. december 12-én váratlanul. Az ág. ev. egyetemes egyház budapesti levéltárában egy cím nélküli régi kéziratos latin könyvben az van róla feljegyezve, hogy az egyházi dolgokban és a történettudományokban egyaránt kiváló volt. Érdeklődött családjának eredete iránt is, ez onnan sejthető, mert címeres pecsétnyomót vésetett. Fenmaradt címerének forrását — sajnos — nem ismerjük. Nevelősködése alatt ő, mint testvére is, előkelő nemes urak társaságában fordult meg, ami sok tekintetben előnyére vált. 1786-ban, mint lónyabányai lelkész, az egyházmegye jegyzőjévé választott. Egy a Mikszáth családnál ma is meglevő nagy kéziratos latin könyvben (Hudicius: Függelék a nógrádi ág. ev. egyházmegye történetéhez) több dékáni körlevele maradt fenn, melyek gördülékeny irálya írói gyakorlatról tesz tanúságot.

Mixadt Dániel kétszer nősült. Első nejétől Veiner Annától két gyermeke született: Vilma-Katalin és Ferenc-Miklós. Jezsovics Annával, Jezsovics Pál szobotisti (ma Ószombat, Nyitra-megye) első lelkész leányával Szobotiston kötött második házasságából Eszter és Zsuzsánna leányai származtak. A négy gyermek közül csak az 1788. október 29-én született Eszterről van további adatunk. Ő Szelezky István birtokoshoz ment feleségül.

E klasszikus műveltségű pap-elődök em-

¹⁾ A körmöcbányai régi iskolai jegyzőkönyv ismertetve a Barsi Ellenőr 1909 nov. 21-i számában.

léke gyakran szeme előtt lebegett az író Mikszáthnak is. A falujába elzárkózó, egyedül családjának és hiveinek élő, feddhetlen életű, komoly pap-tipust jellegzetesen és érdekesen megrajzolta Mikszáth Kálmán több munkájában, így a Szent Péter esernyőjében és Prakovszky-ban.

A fenti három testvérrel bezárult a Mikszáth-családban a papok sorozata. Tudomásunk szerint csak a legidősebbnek, Sámuelnek maradtak fiutódai Gerengay Zsuzsánna nevű feleségétől, a jeles körleveleket (currentales seniores) szerkesztő Gerengay Márton lesti pap és esperes leányától. Közülük Sámuel, ki már ezen a keresztnéven harmadik volt a családban, még Felsősztrégován született 1778-ban.

Az üde szépségű sztrégovai völgy ekkoriban csendes álmokat ringatott kebelén. Csendes, pihentető, termékenyítő álmokat, melyek két-három emberöltő múltán csodás valóra váltak. Az alsósztrégovai tornyos várkastélyban ekkoriban látta meg a napvilágot idősebb Madách Imre, Az ember tragédiája írójának atyja, 1781-ben, tehát három esztendővel később, mint Mikszáth Kálmán nagyatyja a szomszéd falu parókiájában. Bizonyára ismerték egymást az elődök. Érdekes, hogy Nógrádmegye két legnagyobb írójának családja egymással nemrégiben vérségi összeköttetésbe is jutott, amennyiben a költő Madách Imre egyik nővérének, Huszár Józsefnének dédunokáját Mikszáth Kálmán ifjabb fia, Albert vette nőül.

A Felsősztrégován született Mixadt Sámuelnek egyik bátyja József (sz. 1774.) és két nővére még Felsősztrégován, a legkisebb testvér Dániel pedig már Nagylamon született (1782). III. Mixadt Sámuelnek már — úgy látszik — nem volt kedve a tudományos pályához. Ő és fiai kisbirtokukon gazdálkodtak, földet béreltek, korcsmát, mészárszéket tartottak. Sámuel a szülőfalujából Nagykürtösre költözött, hol szépapja, Mátyás egy évszázaddal azelőtt lelkipásztorkodott. Itt vette nőül Turcsányi Zsuzsannát. Ez őt, ki 1830-ban hunyt el, még 23 évvel túlélte s már Szklabonyán van eltemetve. Itt a Kürtőspatak hajjaitól körülzsongott kis falukban, Nagy- és Kis-Kürtösön, Ebecken, Szklabonyán lett igazán otthonos a múlt század első felében a Mikszáth család, az ottani gyökeres család-

dokba való beházasítás folytán. A jó palócokban s más halhatatlan művekben annyit emlegetett Csoltó, Bodok, Krisnóc stb., a Bági patak partján fehérülő falvak, melyeket Mikszáth csillogó fantáziája misztikus varázssal vont be, valójában mind a Kürtös völgyének említett községeivel azonosak.

Mikszáth Kálmán elődei — mint látjuk — mind magyar családokból nősültek s lassanként a magyarnyelvű tájak felé húzódtak. Mig Polichnó, Turopolya, Felsősztrégova, Nagylam napjainkban is csaknem teljesen a „tót atyfiak“-tól lakott községek, addig Nagykürtösön és Szklabonyán már magyar nyelvűek is laknak kisebb arányban. Ebecknek pláne a fele magyar (nem palóc ugyan, mert ezek Nógrádmegyeének másik részében laknak, de a palóc névvel ezek sem dicsekszenek).

Mixadt Sámuelnek és Turcsányi Zsuzsánnának idősebb fia János volt. Ő midőn 1873 február 18-án elhalt, 65 évesnek van feltüntetve az anyakönyvben, tehát 1808. táján született. Születése a nagykürtösi anyakönyvbe nincs bejegyezve — valószínűleg másutt laktak még akkor a szülei, — ifjabb testvérei (Sámuel, Mária, Anna) azonban itt vannak anyakönyvelve. A vármegye levéltárában több hiteles irat említi Mixát Jánost, valamint édes anyját Turcsányi Zsuzsánnát, Mixát Sámuel özvegyét (VI. 1834, 3. és VI. 1839, 12.)

M. János a szomszédos nemes községből, Ebeckről házasodott. 1841. március 16-án vette nőül Veres Máriát, Veres Sámuelnek és Frenyó Juditnak 1823 október 2-án született leányát. Veres Sámuelnek másik leányát, Zsuzsánnát ugyancsak Mikszáth Jánosnak öccse, Sámuel vette el 1847-ben, ki akkor Kürtösujfaluban lakott. Mikszáth Jánosnak és Sámuelnek még három leánytestvére is volt: Zsuzsánna, Mária és Anna, kik a közeli falukba mentek férjhez.

A Mikszáthokkal kétszeres sógorságba jutott Veres-familia a közbirtokos nemességhez tartozott. Az ebecki és alsózellői ág ugyan szerényebb viszonyok közt élt, de volt a családnak Horpácson és másutt vagyonosabb ágazata is, melyből később egy alispán, képviselő és kamarás is származott. Nemeslevelük a nógrádmegyei levéltárban van, 1659-ben kelt.

Nincs kizárva, hogy a Mikszáth-család is

nemes eredetű, de a pap-elődök — Dániel kivételével -- nem igen törődtek vele. A nem papi állású utódok sem próbálkoztak az igazolással, így persze nemesi jogokat nem élveztek. A lónyabányai pap, Dániel, annak idején a neve kezdőbetűivel (D. M.) ellátott címeres pecsétnyomót használt. Leányának, Eszternek 1811 április 16-án Nagyszombatban kötött házassági szerződésén fenmaradt ezen címeres pecsét, mely kerekded paizsban dárdát, vagy buzogányt tartó vitézt ábrázol. Sisakdisze ugyanez az alak, deréktól kinöve. Mellette a betűjegyek. (Szelezky Andor honvéd-hadbiztosnál Budapesten.) Ez a címer az 1821-ben korán elhunyt Mikszáth Eszter, férjezett szeleci és boconádi Szelezky Istvánné siremlékén is ki van vésve férje címere mellett, a Szelezkyek somorjai sirboltján.

Ezen Mixadt Dániel lónyabányai lelkésznek hivatalosan használt korábbi pecsétje, mely a nógrádmegyei levéltárban egy anyakönyvi kivonaton fenmaradt, monogrammot mutat s az erre helyezett korona mellett különböző papi jelvények: békegalamb, csillag, pásztorbot láthatók.

A család egyik nőági utódánál is fenmaradt egy állítólag Mikszáth-féle pecsétnyomó, mely az alábbi címet ábrázolja: a paizs felső balsarkából fellegek közül kinyuló, mérleget tartó emberi félkar; sisakdisz: szárnyas földtekén álló Fortuna istennő, kiterjesztett karokkal, a széltől duzzadó vitorlát tartva. Ez a címer azonban a Zólyom, Nógrád és Zemplén vármegyékben elterjedt Matula vagy Matolay családdal azonos (1693-ban adományoztatott).

Mikszáth egy levelében vadkecskét említett címerül, azonban valószínű, hogy itt az anyai elődök címeralakjára gondolt.

Pestmegye levéltárában 1770-ből egy Mikszády Jánosnak ilyen címerű pecsétje látható: három egymon könyöklő kar kivont kardot tart. A címervezetnek lakóhelye azonban nincs feltüntetve s ilyen nevű családról több feljegyzés nem ismeretes.

A fentebb említett Mikszáth János Nagykürtösről a felesége révén előbb Ebeckre, majd onnan a szintén szomszédos Szklabonyára (ma Mikszáthfalva) tette át lakását s itt elébb a templom közelében a mai Kalmár-féle bolt helyén lakott, később pedig a falu végén levő

tágasportáju házba költözött, amely most emléktáblával van megjelölve. Itt Szklabonyán, még az előbbi lakásában született fia Kálmán, ki családját országos hirre emelte. Születési éve a róla szóló életrajzi munkákban tévesen van 1849-re téve. A Szklabonyához illetékes nagykürtösi ág. ev. egyház anyakönyvéből világosan kitűnik, hogy Mikszáth Kálmán 1847 január 16-án született. Atyja Mixadt János, anyja Nemes Veres Mária néven van beírva. Mikszáth állítása szerint ő tulajdonképpen a zólyommegyei Tótpelsőcön született, hol akkor szülei rokonlátogatóban voltak. De már otthon keresztelték meg. Tótpelsőcön tényleg laktak azon időben Mikszáthok, kik Kálmán nagyatyjának, Sámuelnek idősebb testvérétől, az 1774-ben még Felsősztrégován születeti Józseftől származtak. Ezen József később Losoncra költözött; ott született hasonnevű fia, ki később Zólyommegyében a Tótpelsőccel szomszédos bábaszéki iskola rektora s egyuttal ugyanott jegyző is lett. 1826 április 3-án vette nőül Huszágh Zsuzsánnát Ribáról. Mikszáth József 1849-ig viselte Tótpelsőcön a jegyzői tisztet. A szabadságharcban való részvétele miatt később vizsgálatot indított ellene a haditörvényszék, a zólyommegyei levéltár adatai szerint. Midőn 1853-ban a pozsonyi katonai kerületi parancsnokság (Militär-Districts-Commando), amely alá akkor Zólyommegye is tartozott, elrendelte a politikailag kompromitált egyének összeírását, ezen összeírás III. rovatában azok közt, akiknek ellenében a megindított eljárást beszüntették, említve van Mikszáth József volt tótpelsőci jegyző is, ki itt tévesen Sámuelnek van írva. A rendőrségi (politikai) jegyzetben ez van utána írva: „Nyugodtan viseli magát és nem ad gondra okot“ (verhaltet sich ruhig, und gibt zu keinem Bedenken Anlass).

Ezen jegyzőnek idősebbik fia volt dr. Mikszáth János breznyóbányai főorvos, királyi tanácsos, kivel az író is jó rokoni barátságot tartott fenn. Említi is őt egyik elbeszélésében. Ennek öccse volt Miklós, kinek Gyula nevű egyik fia (szül. 1871 Tótpelsőc) jelenben Máriabesnyőn főkönyvelő.

Mikszáth Kálmánnak 1860-ban született öccse, Gyula dohánybeváltási tisztviselő Kalká-

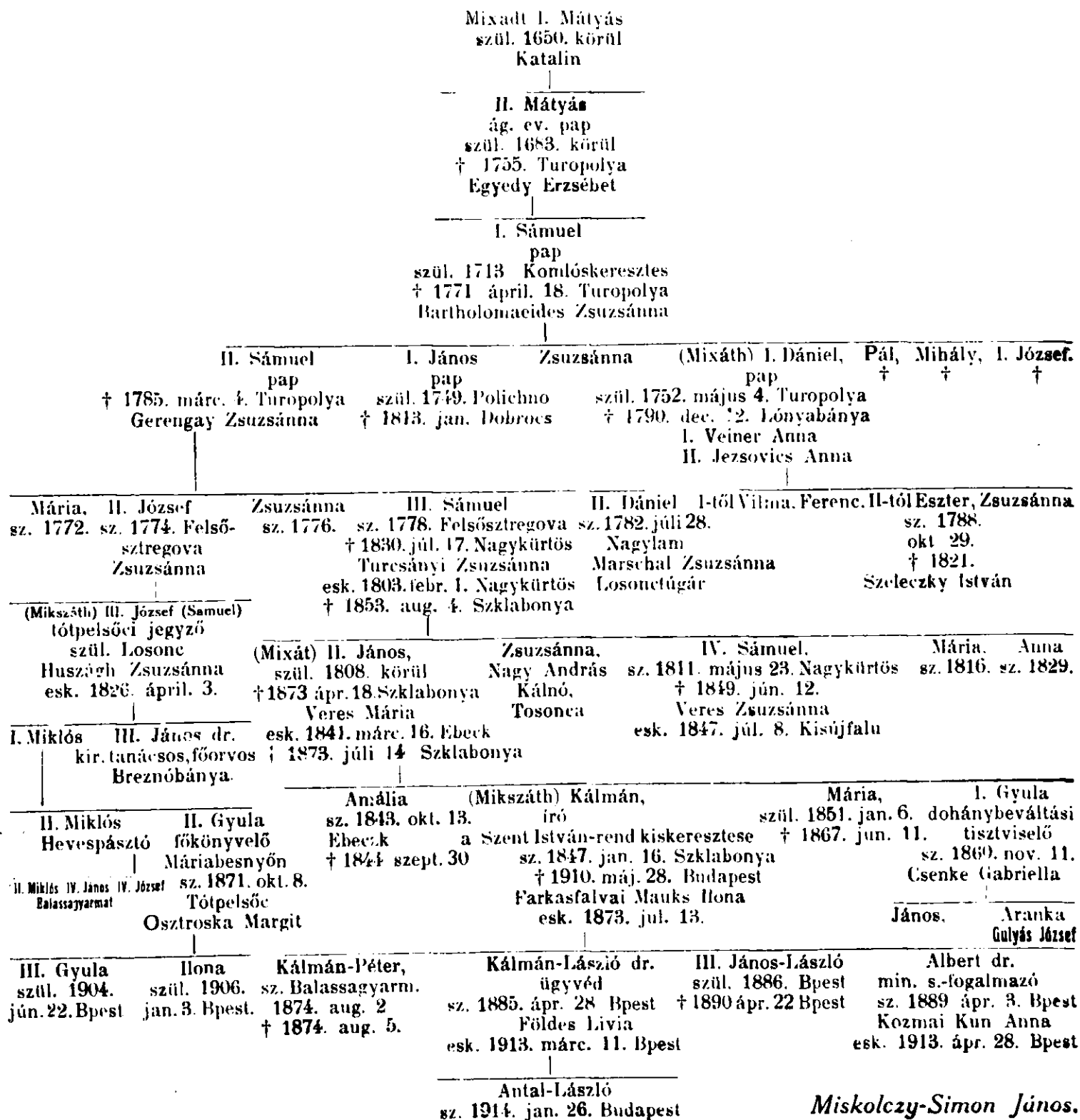

polnán. Volt egy Mária nevű nővérük is, ki mint viruló szép hajadon, 16 éves korában hunyt el 1867-ben. Menyasszonya volt Kaszner Lajos mérnöknek, ki akkoriban tagosítási felméréseket végzett a faluban s eközben beleszeretett Mikszáth Máriaába. Sajnos, hogy a keletkező új frigynek, a reményes jövőnek elébe vágott a zord kaszás. Márvány sírkő emelkedik az ifjú leány bekerített sírja felett a mikszáthfalvai akácós temetőben, hová az 1873-iki kolera idején a szülők is pár havi egymásutánban örök nyugalomra tértek.

Mikszáth Kálmán 1872-ben kis ideig a vármegyei szolgálattal próbálkozott meg Balassagyarmaton. Ugyanitt a következő évben lapott is szerkesztett Harmos Gáborral. Majd nőül vette Mauks Mátyás főszolgabíró leányát. Ilonát. Azután jó időre bucsut véve Nógrád-megyétől, elindult küzdelmes, de szédítően magasba szökkenő írói pályafutására, melyet a király Ő felsége is a Szent István-renddel járó méltósággal ékesített fel.

A család leszármazását a meliékelte táblázat tünteti fel.

A Mikszáth-család származási táblája.

Martosi Peörnie (Pörnye) Péter armális levele 1620.

Bethlen Gábornak, Magyarország választott királyának 1620 szept. 16-án Nagyszombatban keltezett címeres nemesítő levelét őrzi Komárom vármegye levéltára,¹⁾ melyet Martosi Peörnie Péternek adományozott, ki vérenek bőséges hullásával (cum larga sanguinis in effusione) mutatta meg a fejedelemhez való hűségét. Az érdekes és igen jó fentartású kártyára irt, eredeti hibátlan függő pecséttel ellátott oklevél mégis hiányosan van kiállítva, mert a fejedelem aláírásán kívül ellenjegyzés nyoma nincs rajta és a hirdetési záradék is hiányzik róla.

A függő pecséten látható címer közepét az Iktári Bethlen család kis kerek cimere foglalja el (két egymással szemben álló, nyíllal átlőtt nyaku hattyu); jobbról felülhármashalomból

¹⁾ Nobilitaria. Orig. O. 1.

királyi koronából nő ki az apostoli kettős kereszt. Balról pedig a társországok cimerei láthatók.

Az armálison ábrázolt címer csücskös talpu kék pajzs mezőben álló szárnyas arany griffet mutat, mely jobbjában meztelen egyenes kardot tart, balját ragadozni nyújtja előre. A zárt sisak disze királyi koronából nő arany griff, a pajzsalakhoz hasonló; a takarók arany és kék színűek mindkét oldalról.

Martosi Pörnye Péternek ezenkívül Martoson levő curiáját is nemesíti a király, de Pörnye úgy látszik nem élt ezzel az előjogokkal, mert Komárom vármegye nemes családjai történetében nevének nincs többé nyoma. Bethlen királysága is véget ért a nikolsburgi békével s az oklevél csak írott malaszt maradt.

A. Gy.

I. Rákóczy György levéltárnokának nemeslevele.

Erdélyi fejedelmeink alatt több levéltárnok kapott címeres levelet, fontos és buzgó szolgálataiért.

Homoródszentpáli Szentpály István, Bethlen Gábor fejedelem kancelláriai jegyzője és levéltárnoka, ki később kiváló diplomáciai szolgálásokat is teljesített, Kolozsvártt 1627 november 25-én nyert új címet uralkodójától.

I. Rákóczy György fejedelem a már előbb is nemes váradi Pásztóhi Ferencnek, a fejedelmi titkos levéltár második konzervátorának s az ő érdemeiért testvérenek Györgynek, valamint apai nagybátyjának, Jánosnak s ennek fiainak: Mihály, István és Mártonnak címet adományozott Gyulafehérváron, 1641 április 23-án. A címer a következő: kék paizsban jobb térdére ereszkedő, hosszú fehértógás férfi jobb kezében levelet vagy könyvet tart, baljával pedig egy köoszlophoz erősített horgonyba kapaszkodik; sisakdisz szintén az oszlophoz erősített horgony; a „különféle színű“ sisaktakarók mögött palást van kifeszítve.

A címer és a leírás hosszú latin szövege Sándor Imre „Cimerlevelek“ című jeles gyűjteményében (II. füzet 54 l.) található. Az adományozottaknak egymással való rokoni viszonya azonban itt a magyarázatban tévesen van fel-

tüntetve. Az eredeti címerlevél jelenben Pásztóhi Tibor kézdivásárhelyi kir. törvényszéki bíró urnál van, ki annak másolatát s a címer fényképét szíves volt rendelkezésünkre bocsátani.

A címerben ábrázolt férfi egyéni vonásai nagyon valószínűvé teszik, hogy itt arcképes címerrel van dolgunk, bárha Csoma József „A magyar heraldika korszakai“ című kitűnő munkájában cáfolja az arcképes cimerek létezését, Csergheő véleményével ellentétben. Munkájában azonban nincs említés ezen címerről, melynek kiállításánál módjában állhatott az adományosnak a festő előtt ülni, ki vele együtt dolgozott a kancelláriában. A képen és címerleírásban még az arcon visszatükröződő lelkiindulatok is fel vannak tüntetve.

Ugyszintén nem ismerhette Csoma a II. Rákóczi Ferenctől Esze Tamás dandárnoknak adományozott ritkaság armálist sem, melynek cimere kétségtelenül a vitéz kurucvezért ábrázolja katonai diszöltözetben, művésziesen festett egyéni vonásokkal, s amely eredeti címerlevelet 1913. év őszén volt szerencsém beküldeni a Heraldikai és Genealogiai Társaság ülésére, a balassagyarmati lakos Esze Tamás ur szíveségéből.

Miskolczi-Simon János.

Az 1912. LVII. t. c. életbeléptetésének bonyodalmaiból.

Köztudomásu, hogy az 1912: LVII. t. c. 10, 11, 19 és 28. §§-ában egyöntetűen — szemben az 1904: X. t. c. eddigi levéltárnok és allevéltárnok elnevezésével — következetesen a vármegyei főlevéltáros és allevéltáros elnevezéseket használja.

Azonban míg az 1912: LVII. t. c. 2, 4, 15 és 16. §§-ában a másodfőjegyzői, I. és II. osztályu aljegyzői, irodaigazgatói, irodatiszti és irodasegéd-tiszti állások szervezéséről illetve elnevezésekről intézkedik, addig nem mondja ki, hogy ezentul minden vármegyénél főlevéltárosi és allevéltárosi elnevezésű állások szervezendők illetve, hogy kiket kell azokon érteni.

Ezen rendelkezés hiánya mindenesetre félreértésekre adhat okot, aminthogy adott annál, is inkább, mert az ezen törvénnyel egyidőben országgyűlésileg letárgyalt és a városok fejlesztéséről szóló 1912: LVIII. tc. 28. §-ában egyenesen elrendeli, hogy a törvényhatósági joggal felruházott és rendezett tanácsu városok szervezési szabályrendeleteiket módosítsák és az egyes állások elnevezéseit a törvény B), illetőleg C) és D) mellékleteiben használt elnevezéseknek megfelelően meg kell változtatni.

Ebből pedig okszerűen arra kell következtetnünk, hogy a törvényhozó nyilván az 1912: LVII. törvénycikkbe is ilyen rendelkezést szándékolt felvenni, de miután ebben esetről-estire — nem úgy mint az 1912: LVIII. tc. általánosságban — intézkedik a szervezeti és elnevezési módosításokról, ez a rendelkezés minden valószínűség szerint az illető kodifikátor ur tollában maradt, s ezt sem a bizottsági, sem a plenáris országgyűlési tárgyalások alkalmával nem észlelték, de meg az érdekelt körökben nagy lévén az öröm a képesítési pótlék rendszeresítése miatt, bizony senki sem gondolt arra, hogy a szervezeti módosítások megvalósítása körül (az 1912: LVIII. t. c. 28. §-ának analogiájára hozandó rendelkezés hiánya miatt) nehézségek fognak felmerülni.

Pedig a gyakorlat, az a nagy mester fel is vetette már az eseteket, amennyiben pl. az egyik vármegye szervezési szabályrendeletének az 1912: LVII. tc. kívánta módosítások tárgyában hozott véghatározatában a IX. fizetési

osztályba beállította az eddigi levéltárnok elnevezéssel a mostani főlevéltárost és az előadó nem volt hajlandó a törvényszerű főlevéltáros elnevezést a szervezeti szabályrendeletbe felvenni, mert szerinte az elnevezés mindegy, különben is az 1912: LVII. tc. erre vonatkozó utasítást nem tartalmaz.

Kartársunk ezen sérelmes szabályrendelet-módosítás miatt felebbezéssel élt; kíváncsi vagyok a belügyminiszter döntésére, bár jogászi szempontból bírálva az esetet — figyelemmel az ismert jogszabályra, — a szabályrendeletnek erre vonatkozó része ellenkezvén a törvénnyel, hivatalból és külön felebbezés nélkül amugy is módosítandó lett volna a belügyminiszter által.

Eltételezve attól, hogy kartársaink, midőn ilyen és hasonló sérelmek miatt szót emelnek, legtöbbször lekicsinyléssel találkoznak, vagy könnyen abban a színben tűnnek fel más szakbeli tisztviselőtársaik előtt, hogy nem altruisztikus vagy általános kari érdek vezérli őket szándékukban; véleményem szerint éppen az adott eset nagyon is szolgálja a kari érdeket, sőt a levéltárosi kar irányában tartozó kötelességnek vélem azt, bár meg vagyok győződve, hogy a VIII. fizetési osztályba való sorozás esetén bármelyik kartárs örömet lemondana a főlevéltárosi elnevezésről és beérné a régi levéltárnok elnevezéssel is.

A közérdeket véltem szolgálni a fentvázolt eset ismertetésével és mindnyájunk érdekében állónak tartom, ha kartársaink az 1912: LVII. t.-c. illetve az 1912: LVIII. t.-c. életbeléptetése körüli tévedéseket la unkbán ismeretnék, mert ez a szervezeti módosítás nem az utolsó, küszöbön áll a közigazgatási reform kapcsán a városi és vármegyei közigazgatás újjászervezése, amikor jó szolgálatot tehet egymásik kollegának ez ügyben a belügyminisztérium vagy közigazgatási bíróság által a jelenlegi szervezeti módosítások tárgyában hozott döntése.

Radics (Cseh) Vendel
kép. tvh. levéltáros, ügyvédjelölt.

Levéltáraink köréből.

Budapest székesfőváros új főlevéltárosa. Budapest székesfőváros főlevéltárosi állása Toldy László távozása után hosszabb időn át volt üresen. A székesfőváros ez év elején töltötte be állását és arra dr. *Gárdonyi Albert* eddigi levéltárost választotta meg, kinek személyében nagy tudású és munkabírásu szakember került a levéltár élére. Dr. *Gárdonyi* neve igen előnyösen hangzású szakkörökben, melyet alapos készütségével és tudományos irodalmi munkásságával vivott ki magának. A Századok, Turul s más történeti folyóiratokban több figyelemreméltó dolgozata jelent meg. A budapesti kir. tudományegyetem bölcsészeti karán a múlt évben habilitáltak egyetemi magántanárrá, hol a paleografiát adja elő. Legutóbb jelent meg. A főváros egyesítésére von. okmányok gyűjteménye c. műve.

Lipkay Artur nyugalomban. Budapest székesfőváros egyik érdemes levéltári tisztviselője vonult nyugalomba ez év márciusában *Lipkay Artur* székesfővárosi levéltáros személyében, ki 1883. év óta állott Budapest székesfőváros szolgálatában. *Lipkay Artur* közel másfél évtizedet töltött Toldy László főlevéltáros oldalán és tevékeny részt vett a székesfőváros levéltárának reorganizálásai munkálataiban. Érdemes működését a székesfőváros közönsége is elismeréssel honorálta, mikor nyugalomba vonulása alkalmával neki önzetlen és buzgó hivatali működéseért köszönetet és elismerést szavazott. *Lipkay Artur*, egyesületünk választmányának is tagja s mint ilyen meleg érdeklődéssel kísérte ügyeinket.

Lipkay Artur Gyöngyösön született 1857 dec. 3-án. Középiskolai elvégzése után a budapesti egyetemen orvosi tanulmányokat végzett. Erről azonban lemondott, mert 1883-ban a hivatali pályára lépett Budapest fővároshoz, melynek megérte rohamos fejlődését és világvárossá való fejlődését. 1894-ben kezelőtiszt, 1899-ben allevéltáros, kevéssel utóbb levéltáros lett s mint ilyen vonult nyugalomba.

Helyszini vizsgálatok. *Komáromy András* országos levéltárnok, a M. Tud. Akadémia tagja a belügyminisztérium megbízásából több vármegye levéltárát vizsgálta meg az

utóbbi időben. Látogatásai kapcsolatban vannak a vármegyék államosítása alkalmából a levéltárak egyöntetű reformja ügyében kiadandó intézkedésekkel. Pestvármegye levéltárát elsőnek tekintette meg és látogatásának meg is volt a kívánatos eredménye, mert az alispán több intézkedés fogantatását rendelte el, amelyek a levéltár elhelyezési és higiénikus viszonyaira vonatkoznak. Meglátogatta mint olvassuk Szolnokmegye levéltárát is, amelynek anyaga újabbkori keletű és azt teljesen rendben levőnek találta. A miniszter küldöttje az év folyamán elvégzi a levéltárak felülvizsgálását, amivel a levéltárak szempontjából régen érzett hiányt fog pótolni.

Pázmány Danó. Szilasi és laki *Pázmány Danó*, Csongrádvármegye érdemes főlevéltárosa, a levéltárosi kar Nesztora, mint értesülünk, április végén hosszú változatos szolgálat után nyugalomba vonult. *Pázmány* 1836 április 1-én született Aranyoson, Komárommegyében és református teológiát végzett. 1859-ben, mint elemi iskolai tanító Kenesén kezdte meg szolgálatát, majd a györmegyei Csilizradványon lett lelkész. A papi pályát időközben elhagyván Nyitra vármegye gazdasági egyesülete választotta meg titkárává 1872-ben, később pedig községi jegyző volt 1875—1886. években. 1886 július havában nevezték ki Csongrádvármegye főlevéltárosává, mely hivatalában 28 évet töltött. Tevékeny munkás és lelkiismeretes tisztviselő volt, akinek most 78 éves korában bizonyára jól fognak esni a nyugalom évei. Egy évi szabadsága óta dr. *Panyik-Tóth Döme* helyettesíti.

Az Országos Levéltár vas állványai. Tudjuk, akik az Országos Levéltárban néha napján kutatás céljából megfordulunk, hogy a régi levéltár repozitóriumai bizony szegényesek voltak és nem voltak méltók az ország első tudományos intézményéhez. Az új építkezésnél természetesen ezek helyét a legmodernebb vasállványok foglalják el, melyeket a Schlick gyár szállít. Az állványok nyolc emeletnyi magasságban lesznek felállítva és több lift fog közlekedni azok emeleteihez, amelyek egyuttal az akták szállítását is végzik. Az egész berendezés a legmodernebb lesz és méltán fog sorakozni a nyugati államok legfejlettebb ilyenmű intéz-

ményeihez, melyet büszkén mutathatunk meg az idegennek.

Emlékezés egy régi levéltárosól.

A levéltárosi kar számos jeles munkást adott különösen történeti irodalmunknak, akiknek emléke idővel elhomályosul, pedig a maguk idejében a történetírás hasznos és tevékeny munkásai voltak. Így Ráth Károly Győrmege tudós levéltárosa a Magyar Tudományos Akadémia tagja is volt. A Magyar Tudományos Akadémia nemrégiben ünnepelte Bárany Ágost Torontálmegye levéltárosa, utóbb pedig alispánja emlékezetét.

Egy városi levéltár helyváltoztatása. Komárom szab. kir. város levéltára a városháza szűk szobáiból, hol négy évtized óta szorongott s ahol mindig elfoglalták egy-egy helyiségét a városi adminisztráció természetes fejlődése folytán, nemsokára új otthonába, a díszes kulturpalotába költözik át, hol bérházakban és raktárakban elhelyezett becses anyaga méltó elhelyezést fog találni. A helyiség teljesen készen áll és várja a levéltár átköltözését, ami akkor megy végbe, ha állványzata elkészül.

Nemeslevél kihirdetése a vármegyei közgyűlésen. 1848. előtt az újonnan adományozott nemeslevelet egy év leforgása alatt ki kellett hirdetni valamelyik vármegye közgyűlésén, csakis úgy léphetett az joghatályba. Mai közjogunk szerint ez a mód már fölöslegessé vált, mert a kitüntetés a hivatalos lapban való megjelenés által az egész országra kiható érvénnyel kihirdetettnek tekintetik. Egy balassagyarmati lakos mindazáltal az 1908-ban nyert nemeslevelét a vármegyei közgyűlés előtt is ki akarta hirdettetni. Nógrádmegye, miután a követendő gyakorlatra nézve előzetesen több vármegyétől is véleményt szerzett be, azok elvi álláspontjára helyezkedve, a partikuláris kihirdetést fölöslegesnek s így a kérelmet nem találta teljesíthetőnek. Felelősség folytán a belügyminiszterium a 93753/1909. I. a. számú leirata szerint új határozat hozatalára hívta fel a vármegyét, mert — mint az indokolás hangzik — a nemesség megszerzésére és nyilvántartására nézve fenálló alaki szabályok tekintetében az 1848. előtti kornak jogviszonyaihoz képesnem állott be oly gyökeres változás, hogy a folyamodónak a nemesi oklevél

kihirdetését célzó kérelme megtagadható lenne: — továbbá mert azok az okok, amelyek miatt a kihirdetés 1848. előtt történt, részben ma is fennállanak s a helyet, ahol a kihirdetésnek történnie kell, semmiféle törvény vagy rendelet nem szüntette meg, sőt a gyakorlat itt-ott máig is fentartotta. Ennek folytán a nemeslevél a vármegyei közgyűlésen kihirdetett s a vármegye főjegyzője által kihirdetési záradékkal láttatott el. A belügyminiszteriumnak ezen elvi jelentőségű rendelete természetesen minden vármegyére nézve irányadó. Megjegyezzük, hogy több vármegye eddig is erre az álláspontra helyezkedve a nemességkihirdetések gyakorlását állandóan folytatta.

Irodalom.

Magyarország Cimeres Könyve.

Folyóiratunk utolsó füzetében ismertettük¹⁾ *Magyarország Cimeres Könyve* I. kötetét, melyre egy időközben megjelent bírálat folytán vissza kell térnünk, amennyiben Kempelen Béla új folyóirata (*Családtörténeti Lapok* I. füzete), hol e bírálat megjelent, azt írja, hogy részünkről *Magyarország Cimeres Könyve* sok tekintetben elnéző bírálatban részesült. A tudományos kritika szabadságát soha kétségbe nem vontuk, melyhez Kempelennek csak úgy mint másnak, kétségtelen joga van. Azonban a kritika megbízhatósága érdekében, melyre részünkről kiváló súlyt helyezünk, foglalkoznunk kell a Cs. L. bírálatával, amelyről nem lesz nagy feladat kimutatnunk a belőle kirívó tendenciát és elfogultságot. A névtelen kritikus, ki M. O. C. K. I. kötetét bírálja — bizonyára a folyóirat szerkesztője — még a látszatát se őrzi meg az elfogultlanságnak és közvetlen érdekltsége azonnal nyilvánvaló lesz, mikor a bírálat után következő cikkekben rögtön *Kempelen B.: Magyar Nemes Családok Cimerei I.* művet, tehát a konkurrens művet ismerteti. Még a laikusnak is elég ez a körülmény arra, hogy Kempelen bírálatára komolyságába vetett hitét megintgassa; ő érdekelt fél, egy másik cimeres gyűjtemény vállalat szerkesztője, természetesen a saját munkáját dicséri, a másikat pedig lekritizálja. Ez bizonyos kereskedelmi körökben szokásos

¹⁾ Levéltárosok Lapja I. évf. 98–101 l.

eljárás, de ez a kereskedelem nem szolid, épp úgy K. bírálatáról is meg lesz ezek után minden szakembernek a véleménye. A szakirodalom terén ez az üzleti szagu kritika eddig szokatlan volt.

Visszatérve arra a módra, mely bennünket elnézéssel illet Magyarország Cimeres könyvével szemben, meg kell állapítanunk azt, hogy mi reá mutatva a MOCK. némely hibáira azt, mint első magyar összefoglaló cimeres gyűjteményt irodalmunk nyeresége gyanánt üdvözöltük. Hogy elfogulatlanságunkat Kempelennel szemben is bebizonyítsuk, némi kitéréssel hivatkozhatunk az ő másik munkájára (Magyar Nemes Családok I—VII.), melyet mi, szakemberek, használható forrásmunkának tartunk és Nagy Ivánhoz képest határozott haladásnak kell minősítenünk. Mi is azt irtunk a MOCK-ról, hogy Siebmacher után nagy haladást jelent; erről az is meggyőzi a heraldikust és genealogust, ha a két mű első kötetét egyszerűen átlapozza. Kempelen atszenvetde egy előkelő helyre: megjelent kemény bírálat minden keserűségét²⁾, hol utóbb enyhült vele szemben a kritika hangja, de éreznie kellett, — ha egyéniségében az önkritikának egyáltalán helyt ad, — hogy ez a bírálat munkájával szemben teljesen jogosult.

Viszont éreznie kellett volna azt is, ha lelkiismeretes bírálatot ír, hogy az ő lesújtó és megsemmisítő kritikája a MOCK. I. kötetéről mily kirívóan tendenciózus és vádjait egyenesen — saját maga ellen kovácsolja. Olyan merész kijelentések megkockáztatásához, hogy „önálló kutatásnak a legkisebb nyomát se találtuk a munkában“ és hogy a mű szerkesztői „még azt a fáradságot sem vették maguknak, hogy a saját kezelésük alatt álló vármegyei levéltárakban feltalálható cimeres levelek adatait közölték volna“ nagyon enyhén szólva nagyfokú elbizakodottság és vakmerőség kell, mert a munka hét levéltáros szerkesztője és huszonegy levéltáros munkatársa, mint a műből kimutatható, *tényleg* működő munkatársai a Cimeres Könyvnek. Mielőtt átadnók a szót a mű megtámadott szerkesztőségének, Kempelen urhoz egy kérdést intézünk: hány vármegye levéltárát kutatta át, vagy csak használta cimeres gyűjteményéhez? Együttal nyomatékosan

²⁾ Századok. 1911. évf. 719. l.

kérjük: jelentkezzenek azok a kartársak, akiknél Kempelen ur cimeres gyűjteményéhez adatokat gyűjtött! Ebből ki fog derülni Kempelen kritikájának rosszakaratú pártossága egyrésztől, másrésztől új munkájának igazi értéke, amelyet annak idején — pártatlanul — fogunk megbírálni a munka érdeme vagy érdemtelensége szerint. Arra azonban Kempelen urat sem a Magyar Nemes Családok c. műve, amelyről köztudomásu, hogy ahhoz a vármegyei levéltárakat mérsékelten használta — ami pedig nem ment volna a munka rovására, — sem pedig a Magyar Nemes Családok Cimerei c. 25 kötetre tervezett mű most megjelent első kötete, — amelyre a bolgár cár öfelsége is elő fizetett, — sem szakbeli tudása nem jogosítja fel az ítélkezésnek arra az apodiktikus tónusára, melyet komoly szakemberek komoly munkájával szemben használ és ez ellen tónus ellen, mint a magyar levéltárosi kar organuma óvást emelünk.

Magyarország Cimeres Könyvének szerkesztőbizottsága egyébként terjedelmes nyilatkozatot küldött a Cs. L. bírálatára vonatkozólag, melyből a következőket közöljük:

Kempelen ur azzal kezdi kritikáját, hogy forrásul csak Sándor Imre 2 füzetét, Balog, Orosz, Áldásy, Kőszeghy, Benkó, Kempelen és még néhány más munkát használtunk, „önálló kutatásnak azonban a legkisebb nyomát sem találja „Magyarország Cimeres Könyvében.“

Hogy valaki ily merészen és nyilvánosan eltérjen az igazságtól, ahhoz felesleges a kommentár. Elsősorban is az élő irodalmat: a Turul összes évfolyamait vettük figyelembe, mert ez a legrégebb országos szaklap, mellyel szemben még a Siebmacher Wappenbuchjából is kihagytuk a másképp közölt cimereket. Ezenkívül felhasználtuk az összes eddig megjelent heraldikai munkákat: Fejérpataky, Csoma, Karácsonyi műveit, Komáromi és Pettkó: Nagy Iván folyóiratát, Burgstallert, a Magyar Nemzeti Zsebkönyvet, Lendvay-t, a gr. Károlyi oklevéltárt stb. stb. Ezeket azonban, mivelhogy a legfontosabb heraldikai művek, csak úgy keil aposztrofálni K. urnak, hogy „még más néhányat.“

Ezekből a munkákból a Cimeres Könyvnek

csak felényi anyaga került ki, a többi közölt címer ellenben önálló kutatásunknak eredményeképp látott napvilágot. Mégis azt a gyanúsítást írja K. ur, hogy a szerkesztők saját levéltáraik anyagát sen. közölték.

Azt természetesen a laikus sem hiszi el, hogy Kempelen ur a levéltárak anyagát jobban ismeri, mint maguk a levéltárosok. Ilyen értéke van többi nagyhangú kijelentésének is. De lásuk néhány „súlyosabb“ kifogását.

Cimeres Könyvünkben közöltük, hogy az Abensberger család cimeres pecsétje Pest vm. levéltárában, az Ábrahámfalvi Dimjén cs. c. p. a Magyar Nemz. Muzeumban található fel, ez azonban a bíráló urnak nem elég világos. Ellenben hosszasan megmagyarázza, hogy a cimeres pecsétek közlése felesleges, mert sokan a pecsétviaszba nadrággombjukat nyomták.

Mi csak családtagok által, 1848 előtt 2—3 példányban használt pecséteket közöltünk, a jogszertő gyakorlat igazolhatása végett; ellenben a nadrággombok lenyomatait — Kempelen urnak hagytuk. Nézetének e tekintetben való állhatatosságáért azonban, — mivel hogy bevallása szerint utólag 31 ilyen nadrággombot munkájában mégis közöl, — nem vádoljuk.

Kifogásolja azt is, hogy Bars, Veszprém, Zalamegyék levéltárait nem kutattuk át, mert azok részünkre hozzáférhetetlenek stb. Látszik, hogy mily alaposan forgatta végig a MOCK. lapjait és nem látja, hogy Cimeres Könyvünkben ezen levéltárakra is történt hivatkozás. Hogy csak az „A“ betüből említsek néhányat hivatkozunk: Árky, Ágárdy, Akoch, Ambró családok cimereire, melyek Bars és Veszprém. levéltárában őriztetnek. De ha így is lenne, akkor legyen szabad azt a kérdést intéznünk a bíráló urhoz, hogy „Magyar Nemes Családok“ című munkájából miért hiányzik mind ezen és sok más levéltárakban feltalálható nemességi anyag? mert azt még a kritikus ur is elismerte cikke kezdetén, hogy a kevés számú forrásműveink közt sajátját is használtuk; ami meg is történt, mert ami kevés újat abban találtunk, tényleg közöltük is és pedig igazán a tudomány és a mű teljessége érdekében.

Hogy mi színjelzéses pecséteket is leltünk, azt ur különösnek találja a kritikus ur; mi nem csodálkozunk, hogy a cikkíró még ilyeneket

nem látott. Kérdőre is von, hogy honnét veszszük a bátorságot, hogy a cimerecsétek színeit önhatalmulag megállapítjuk? Hát ezt tényleg az ahhoz értők megtehetik. Hogy zavaros ismereteit egy példával felvilágosítsuk: Szentléleki Hajdó Márton kamarási ősfáján igazolt tizenhat ős közül, csak a Szentléleki Pakot család nyert armálist, 15 székely családnak cimere s azoknak színei pedig csupán jogszertő gyakorlat, illetve pecsét és a heraldikai szabályok tekintetbe vételével állapították meg s az Országos Levéltár véleménye alapján a belügyminiszterium azt 4390/1907. I. szám alatt minden kifogás nélkül színeiben is hitelesítette.

Kempelen úrra igen fontos, hogy megkezdett hadjáratát (saját munkája terjesztése érdekében) sikerrel vivja meg, azért folyóirata 2. számában is *Magyarország Cimere Könyvének* szentel szokatlanul nagy teret (a nyolc oldal negyedrészt). Érdemleges kifogások híján inkább azok tömegével akar imponálni és minden cimerebe beleköt, akár jogosult a kritika, akár nem. Módszere az: hogy ha egy cimereben hiba van, az utánkölésért is a munka szerkesztői felelősek, ha ellenben a címer közlés hibátlan, — az Siebmacher érdeme. Ezt a kritikai módszert a kákán való csomó keresésnek nevezik magyarul, amelyből félre nem érthetően kilóg a lóláb.

Mindenki tisztában van azzal, miért íródik a Kempelen-féle folytatólagos bírálat, melynek célja Magyarország Cimere Könyve diszkreditálása.

Mig K. ur a kritikai doronggal hadakozik velünk szemben — a józslésre való hivatkozással felmentve érezzük magunkat — a vele való párviadaltól. Azonban azokat az epés nyilakat, melyeket azok felé a levéltárak felé lövöldöz, akik vele nem kívántak összeköttetésbe lépni és előtte nem nyíltak meg, az érdekelt cimerekre átutaljuk, a levéltárosi kar bizonyára tudomásul veszi és mihez tartásul fog szolgálni részünkre Kempelen úrral szemben való magatartásához.

Kempelen ur Magyarország Cimere Könyve szerkesztői részéről egyéb választ nem kaphat, mert bírálatának üzleti jellege és kirívó tendenciája ez alól minket felment.

Ezügyben hivatkozunk Kempelen ur prospektusára, melyet cimere gyűjteményének érdeké-

ben bocsátott ki. Az üzleti propaganda következő sorai, hogy *csak azok cimereit közli rajzban, kik azt kifejezetten kívánják*, a műnek a tudományos érdekektől független mellékcéljait is felfedik.

Hogy ezzel szemben mi Magyarország Cimeres Könyvében, egyként felvettük a történelmi nevezetességű és kihalt családok cimereit, az munkánk egyetemességre törekvését mindennél meggyőzőbben igazolja.

Munkánk első kötete 4000 cimert közöl és pedig 1619-et színesen illusztráltan, a többi szövegleírásban; Kempelen kritikus ur munkája 80 cimert közöl rajzban, még hozzá csak „kifejezett kívánságra”; hogy a két könyv közül melyik teljesebb, azt mi nyugodtan bocsátjuk minden elfogulatlan ember bírálata alá.

Azt sem fogjuk utánozni, hogy cárok és uralkodók megrendeléseit, mint érdekességeket közzé tegyük a MOCK. ismertetésénél, mert ehhez a tudománynak és a kritikának véleményünk szerint igen kevés köze van.

Ezeket tartottuk szükségesnek az érdeklődők s a tudomány szempontjából megírni.

Az első pécsi zsidók. Irta: *Cserkúti Adolf*, Pécs szab. kir. város levéltárosa. Pécs, 1914. 27. l. — Cserkúti a helyi történet szorgalmas munkása, most egy érdekes témát dolgozott fel: a zsidóság pécsi letelepedésének vizsgálatát. Egy darab színes mivelődéstörténet vonul el szemünk előtt II. József uralkodása utolsó éveitől az abszolutizmuson át a nemzeti megújulás koráig. Az ilyen kisebb történelmi dolgozatok mintegy messzelátót adnak a kezünkbe, amelyen át visszapillantunk a múltba, nagy fejlődő város múltjába és meglátjuk benne az egész kornak jellemző vonásait, mint a csepp tenger vízben az egész tenger alkotó részeit. Az író lelkiismeretesen dolgozta fel levéltárának erre vonatkozó adatait és munkáját a Pécs Baranyamegyei Múzeum Egyesület Értesítője adta ki.

A temesvár-belvárosi Mária szobor története. Egy temesvári műemlék. Irta: *Tóth Ferenc*. Előszóval ellátta Gozdu Elek. Temesvár 1914. 8° 24 l. — Szerző, Temesvár szab. kir. város főlevéltárosa alapos levéltári kutatásokból írta ki monografiáját, mely míg a helyi történetnek becses forrásmunkául fog szolgálni

Temesvár XVIII. századi korrajzához, addig egy műemlék ismertetésével egyetemesebb érdeklődésre is tarthat számot. Szerző érdekes képet rajzol a XVIII. sz. pietizmusáról, melynek Temesvárt a Szeplőtelen Szűz Máriáról és Nep. Szt. Jánosról nevezett kongregáció néven alakul meg 1724-ben a kifejezője. Ez a testvérülés a kórház és gyógyszerár alapítása mellett, létesíti ezt a Mária szobrot az 1749-ben pusztított pestis emlékére. Wasserfinger és Blim szobrászművészek faragják Wienben. 1847-ben helyet volt kénytelen engedni egy katonai emlékműnek és áthelyezték a szobrot mai helyére; most megint át kell valahova a város fejlődés érdekében helyezni. A gondos tanulmányhoz Gozdu Elek irt a művészetek és a szép szeretetétől átítatott poetikus előszót. A dolgozat eredetileg a temesvári Történelmi és Régészeti Értesítőben látott napvilágot

A főváros egyesítésére vonatkozó okmányok gyűjteménye. A negyvenedik évforduló alkalmából kiadja Budapest székesfőváros közönsége. Összeállította P. *Gárdonyi Albert* székesfővárosi iletváltáros. Budapest 1913, Székesfővárosi Házinyomda. 40. I—XXIV. 616 l.

Budapest székesfőváros nevezetes évfordulóhoz jutott el a múlt esztendőben: negyvenedik esztendejét töltötte be az óta, a valóban történelmi jelentőségű esemény óta, hogy Buda és Pest városok egyesültek. E tényből indul ki Budapestnek, a nemzet büszkeségének szinte szédítően gyors emelkedése a világvárosok sorába. Pest városa akkor egy fejlődésnek indult nagyváros gyermekcipőiben járt még, s a nagy és fényes történelmi tradíciókat kapcsolta magához Buda és Óbudával. Az egyesítés történelmi része vezeti be a vaskos kötetet, melyet Gárdonyi irt meg a tárgy teljes ismeretével nagy és alaposan. Utána az okmánytár következik, az egyesítésre vonatkozó teljes okirati anyag, számszerint 149, kronológiai sorrendben közölve. A munkát a székesfőváros adta ki és megküldte az ország törvényhatóságainak.

Folyóiratok szemléje.

A Turul 1913. évi 4 füzetében Zichy Nándor a Járai (középkori) család címerét ismerteti széles alapon, Eckhart Ferenc hiteles

helyeink oklevélkritikájáról értekeznek, Miskolczy-Simon János Nógrád vármegye főlevéltárosa A Sztranyavai Sztranyavszky család történetét írja meg, Rexa Dezső Fejérvármegye főlevéltárosa Fejérmegye cimeres leveleinek közlését fejezi be. A vegyes rovatban Zichy Nándor, Daróczy Zoltán és dr. Wertner Mór helyreigazító dolgozatait olvassuk. A szakirodalom részben pedig Holub József és Ghyczy Pál külföldi geneologiai és heraldikai munkákat ismeretnek.

Családtörténeti jegyzetek címen indult útjára ifj. Hellebranth Kálmán új folyóirata, melynek az első három füzeté fekszik előttünk. A szerkesztő neve nem ismeretlen hangzású a genealogiai irodalomban, melynek régi és avatott tollú munkása, amit újabb jelent munkájával is bizonyított. Az új folyóirat kifejezetten családtörténettel és pedig főleg a későbbi századok családainak történetével foglalkozik és megbecsülendő munkával azok nemzedékrendjeit is közli, amivel kiváló szolgálatokat tehet genealogiai irodalmunknak, adalékokat szolgáltatván hiányos kézikönyveink kiegészítéséhez. Az első füzetben Bacsák Gyula a Bencsai Bacsák, — dr. Magasházy Béla Borsodvármegye főlevéltárosa a Barkassy alias Munkácsy, Csoma József a neves heraldikus a Draskóczi Draskóczy alias Czeper, Benkó Imre professor a Koptszány, Turchányi Ödön a Turcsányi és Keresztényfalvi Turchányi családok történetét írja meg, a szerkesztő a Tibold-daróci Tibold (középkori) család történetével foglalkozik és az egri káptalan nemességi oklevéltára regestáit közli. A második füzetben Mocsáry Antal a Gosztonyi, Kerenesi és Kövesszarvi Gosztony családot, Halász Bálint a Dabasi és Gyóni Halász család, Csoma József a kihalt Kelleő család, Benkó Imre a Mohos család történetét ismerteti, Turchányi Ödön a Turchányi család ismertetését fejezi be, a szerkesztő pedig a Tyuskai Papp családról ír és az egri káptalan nemességi regestáit folytatja. Dr. Kárfy Ödön országos levéltárnok Kiss Ferenc ismeretlen armálisát közli. A harmadik füzetben Bereczky László a Bereczky, Kovácsy Sándor a Hadadi Kovácsy, dr. Rédeky István a Kromholtz alias Galgóczy, Mátéffy Sándor a Mátéffy, Csatay Gyula a Vajkai Molnár, Benkó Imre a Várady (Zemplén) családok történetével foglalkozik terjedelmes nemzedékrendek közlésével, míg a szerkesztő a Küllői Rhorer család történetéről ír cikket és befejezi az egri káptalan nemességi regestáit. A tárcarovatban Miskolczy-Simon János Nógrád megye főlevéltárosa tollából olvasunk a Nagypalugyai és Turóczi Plathy család újabb ágáról kisebb közleményt, Mocsáry István pedig Berthóty Dorottya 1601-ben kelt végrendeletét közli. A havonként megjelenő hézagpótló folyóirat előfizetési ára 10 K.

Családtörténeti Lapok Kempelen Béla, az ismert nemességi iroda tulajdonosa, a Magyar Nemes Családok c. munka szerzője indított e címen folyóiratot, melynek első füzeté kevéssel utóbb látott napvilágot, mint ifj. Hellebranth Kálmán fentebb ismertetett folyó-

irata. A lap megjelenése a közönség érdeklődésével van megindokolva, mely tagadhatatlan, hogy az utóbbi időkben erősen fellendült a családtörténeti kutatás iránt. Erről tanuskodnak a sűrűn megjelenő monográfiák is. Az elsőfüzet az Apostol család történetét ismerteti Benkó Imre, az ismert nevű genealogiai író tollából, majd a Gyergyószentmiklósi Kövér család leszármazását közli a Magyar Nemes Családok kiegészítésével. Miskolczy Simon János a Komáromi Pap Családról ír rövid cikket, majd az összeírások és kérdés-felelet rovatok után az Irodalom fejezetben kapjuk Magyarország Cimere Könyve terjedelmes bírálatát, amelynek tendenciájával fennebb foglalkoztunk. Előfizetési ára évi 10 K.

A **Századok** 1914. évi 1. számában dr. Dézsi Lajos Wathay Ferenc költő-katona életrajzát írja meg, Szekfü Gyula: Két historiographus Castaldó erdélyi seregében címen ír dolgozatot, Kujáni Gábor: Brodaries István szereplése János király oldalán címen kezdte értekezést. Irodalom rovatban a Középkori Krónikások XII-XIV: Monori Wertheimer Ede: Gróf Andrássy Gyula élete és kora I-III; Pompéry Aurél: Kossuth Lajos 1837-39-iki hűtlenségi perének története, Csoma József: A magyar heraldika korszakai; Sörös Pongrác: Forgách Ferenc a történetíró; Temesváry János: Erdély választott püspökei 1618-1695. c. műveit ismerteti.

A 2. számban Fraknoi Vilmos: Wencel király megválasztása 1301-ben; dr. Gárdonyi Albert: A királyi titkos kancellária eredete és kialakulása Magyarországon (I) és Kujáni Gábor: Brodaries István szereplése c. munkája befejezését olvassuk. A Tört. Irodalom rovat Szádeczky Lajos: Iparfejlesztés és a céhek története Magyarországon I-II; Hain Gáspár lőcsei krónikája (III), Eugene Piványi: Hungarians in the American War; Lechner Tibor: Korszellem és történetudomány c. munkák ismertetését találjuk.

A 3. szám Pompéry Aurél: Adalékok az emigratio történetéhez (I) címen nyújt forrásokat e kor történetéhez; dr. Gárdonyi Albert befejezi A királyi titkos kancellária eredete c. tanulmányát; Eckhart Ferenc tollából A főbányagrófi méltóság szervezéséről olvasunk érdekes tanulmányt. A Tört. Irodalom rovatban Gr. Andrássy Gyula: A magyar állam fennmaradásának és alkotmányos szabadságának okai; Journal du conte Adolphe Apponyi; Báró Láng Lajos: A statisztika története; Duray Kálmán: A váci céhek; Rajka Géza: A kolozsvári szabócéh története a XV-XVII. században és Thury Zsigmond: A szombatos codexek bibliographiája c. könyvek bírálatát olvassuk.

A 4. szám Véczy János: A nemzeti felbuzdulás (1790) című dolgozata első részét közli; Pompéry Aurél befejezi Adalékok az emigratio történetéhez c. forrás közlését; R. Kiss István: Az első magyar közjog (I) címen kezd jogtörténeti tanulmányt, Vonház István: A vasvármegyei német telepítésről (I) kezd értekezést. A Tört. Irodalom rovat Veress Endre: Bástya György hadvezér levelezése és iratai I-II; Kujlós (Keller) Imre; Dr. Böhm Károly élete és művei I-III; Pfeiffer Nicolaus: Die ung. Dominikaner provinz von ihrer Gründung bis zur Tatarenverwüstung; Gardner A. Ernest: A régi

Athén. Gelléri Mór: Hetven év a magyar ipar történetéből, Assisi szent Ferenc virágos kertje. Kuné Gyula: Egy szabadságharcos emlékiratai c. művek bírálatát nyújtja. A füzeteket Tárcsa, hivatalos és vegyes közlések zárják be.

A Közlemények Szepesvármegye Multjából 1913. évi 4 füzeté dr. Förster Jenő kartársunk szerkesztésében a megszokott gazdag tartalommal jelent meg, melyben dr. Gréb Gyula A Kakaslovníciak néhány véres napja címen az ottani régi árvizek leírását közli egykorú leírások alapján, dr. Bruckner Győző az elzálogosított szepesi városok levéltárai ismeretét folytatja ezúttal Felka város levéltárával, Pitkó János befejezi Szepesváralja ipartörténete a céhintézmény korában c. gazdaságtörténeti cikkét. Ifj. dr. Kray István a Kray család történetét írja meg gondosan egybeállított nemzedékrenddel egészítve ki. A kisebb közlésekben dr. Bruckner Győző és Pajdussák Máté két oklevelet (az utóbbi IV. Lászlóét) közli: Könyvszemle és kisebb kisebb rovatok fejezik be a tartalmas füzetet.

Az Adalékok Zemplénavármegye Történetéhez 1913. évi 4. száma *Dongó-Gyárfás* Géza kartársunk gondos szerkesztésében jelent meg és változatos közleményei közt Péter Mihály egyháztörténeti tanulmányát olvassuk Gálszécsi Istvánról: Dongó-Gy. Géza: Zemplén a Sztáray Kodexben. Ki volt Csapó Ákos vitéz 1441-ben? a nagymihályi vargáknak Mátyás királytól való céhlevélét, Zemplén az egri Memoria Dignitatum lapjain c. ismertetése folytatását Rákóczy adománylevelei és Adatok Zemplénavármegye topológiájához c. dolgozatok közlését adja: Kemény Lajos, Kassa város főlevéltárosa zempléni vonatkozású iratok Kassa város levéltárában c. közlését folytatja. Thuránszky László Adatok az Uporyaknak XV. századbeli birtoktörténetéhez c. A német hadak beszállásolása Zemplénbe 1662-ben c. hadtört. tanulmányát folytatja. Molnár Géza, Alsófehérvármegye főlevéltárosa Zempléni vonatkozású regeszták Alsófehérvármegye levéltárából közlését kezdi meg. dr. Goldberger Izidor A zempléni zsidóság türelmi adóhátraléka 1808-ban c. egyháztörténeti cikket ír. A levéltári közlésekben a munkás szerkesztő Sárospatak város régi szabadalomlevelei (XII). A törökök rablásai Szerencs tartományában (VII). Sátoraljaújhely város törvényei a XVI. évszázadban (XIII), Magyar rabok és rabnők török-tatár fogságban (XXV—XXVII), Zemplénavármegye nemeseinek mutatókönyvéből (XIII), Kazinczy Ferenc jegyzetei (XV), Az újhelyi piaristáknak szegényes sorsa 1790-ben, Sárospatak várának és városának helyrajza 1759-ből (V) és Bepillantás Bethlen Gábor királyi udvartartásába c. megkezdett közléseit találjuk; Kula Pál befejezi Közlemények Tállya városnak leveles tárából c. dolgozatát, Spissovsky Imre, Zemplénavármegye allelevéltárosa Alkalmi feliratok Zemplénavármegye jegyzőkönyveiben. közlését folytatja; Matolay Ida tollából Visszaemlékezés 1848/49-re c. szép leírást olvasunk. Kisebb rovatok egészítik ki a terjedelmes füzetet.

Az 1914. évi 1. füzetben Tasnádi Nagy Gyula ny. országos főlevéltárnok Zemplénavármegye új községnevei címen bírálja az Országos Községi Törzskönyv bizottság felületes munkáját: a szerkesztő cikkei a következők: Zemplén a Sztáray kodexben (XVIII), Zemplén az egri Memoria Dignitatum lapjain (utolsó közlemény) Zempléni regeszták a Formulae Sollemnes Styli könyvében (I), Zemplénavármegye követi utasítása 1606-ból, Adatok Zemplénavármegye topológiájához (VIII), A Legényei Pintér család a királyi könyvben 1721-ben (I); Thuránszky László befejezi A német hadak beszállásolása Zemplénbe 1662-ben c. dolgozatát; jegyzetekkel kísérve kiadja újból a szerkesztő Szirmai Antal életét, melyet Kazinczy írt a Felső Magyar Országú Minerva 1820. évi folyamában; dr. Goldberger Izidor Az utolsó nemesi felkelés és a zsidók; Soós Elemér nyug. alezredes A tokaji vár története, hadi és műleírása c. hadtört. dolgozatát közli. — A Levéltári Közlemények rovatban a szerkesztő tollából a következő közlések olvassuk: Adatok a lizskai ref. egyháznak XVI. századbeli történetéhez, Caraffa beleköt Zemplén önkormányzatába 1687-ben. Sárospatak városnak régi szabadalomlevelei (XIII), Kazinczy Ferenc levelei vármegyénk archívumában (I), III. Károly király pártyját fogja Rákóczy Júliának 1712-ben, Magyar rabok és rabnők török-tatár fogságban (XXVIII—XXXI), Zemplénavármegyének közigazgatási álláspontja 1789-ben (I), Sátoraljaújhely város törvényei a XVII. évszázadban (XIV), A gálszécsi vargáknak királyi céhlevele 1633-ból, Sárospatak várának és városának helyrajza 1759-ből (VI), Zemplénavármegye nemeseinek mutatókönyvéből. (XVI); ifj. Dongó Gy. Géza Apafi Mihály fejedelemnek deákokat pártfogó levelét közli 1687-ből, Spissovsky Imre Zemplénavármegye allelevéltárosa Alkalmi feliratok és beszédek Zemplénavárm. jegyzőkönyveiben (XIII) c. közlését folytatja. A Családtörténet és a Tárcarovatokat találjuk még a füzet végén.

A Komárom dr. Alapi Gyula szerkesztésében megjelent 4. számában Mohl Adolf tatai apátbájos A tatai apátság körül c. dolgozatában pontosan megállapítja oklevelek alapján az apátság helyét, dr. Alapi Gyula befejezi Bűbájosok és boszorkányok Komáromvármegyében a XVIII. században c. művelődéstörténeti közlését. Kábik J. Géza a szomódi római sirok ásatását írja le. A füzet többi része a Komáromi Jókai Egyesület ügyeinek van szentelve, közli a kulturbáz leírását, Komáromi Kacz Endre képzőművészeti ismertetését és a Reper-tóriumban komáromi vonatkozású dolgozatok címét közli 1913. év. II. feléről.

Szakkérdések és körövények.

Szükségem volna a Pogony-tomasóczi és Kisnyiri (vagy talán kusnyiri) Antal család nemességére vonatkozólag. Hol található fel a nemes levél és a helyes címer? Egyáltalán helyes-e az említett predikátum? és helyes-e az alább közölt címer, amely következő: Fügőlegesen kétfelé osztott paizs, melynek jobb oldali részében egymás felett három csillag látható. A baloldali rész vízszintes vonallal kétfelé van osztva, az alsó részben felfelé álló farku kutya áll jobbfelé nézve. A felső részben pedig sisak, vagy frigiai süveg. Sisakdísz: két szarv között egyenesen felemelkedő kar kissé görbe kardot tart.

Cím: Ungvármegye levéltára.